

TARTU ÜLIKOOL
HUMANITAARTEADUSTE JA KUNSTIDE VALDKOND
AJALOO JA ARHEOLOOGIA INSTITUUT
ÜLDAJALOO OSAKOND

Richard Kask

**Üldhoolekande kolleegium Eesti- ja Liivimaal: funktsioonid, finantsid ning
jätkusuutlikkus 1783–1796**

Bakalaureusetöö

Juhendaja: kaasprofessor Marten Seppel

Tartu 2025

Sisukord

Sissejuhatus	3
1 Üldhoolekande kolleegiumide asutamine ning funktsioonid	9
1.1 Asutamine ja eesmärgid	9
1.2 Funktsioonid.....	13
2 Üldhoolekande kolleegiumide finantsid.....	23
2.1 Sissetulekud.....	23
2.2 Väljaminekud.....	31
3 Üldhoolekande kolleegiumide jätkusuutlikkus.....	36
3.1 Saldod ja jätkusuutlikkus	36
3.2 Jätkusuutlikkuse põhjused	38
Kokkuvõte	41
Kasutatud allikad ja kirjandus	43
Summary	48

Sissejuhatus

Riiklikult juhitud hoolekande algust Euroopas on tagasi viidud 17. sajandisse, mil varauusaegsed Lääne-Euroopa riigid hakkasid kiriku ja seisuste kõrval järk-järgult kasvatama oma rolli abivajajate, aga ka haridusolude ning avaliku korra eest hoolitsemises.¹ Kuigi universaalset kehtivust taotlenud hoolekannet käsitlevaid riiklikke ettekirjutusi, mida saab seostada järgnenud muutustega hoolekandesüsteemis, võib leida juba 16. sajandi viimastest kümnenditest – näiteks Inglismaa kuninganna Elizabeth I poolt 1597. aastal kinnitatud kohalikku vaestehoolekannet reguleerunud akt –,² siis murranguliseks ümberkorralduseks võib pidada 17.–18. sajandil Euroopas toimunud riigi poolt kontrollitud hoolekannet haldavate ning teostavate asutuste, nagu 1656. aastal tegevust alustanud Pariisi üldhaigla või Saksa vürtsiriikide poolt toetatud parandusmajade, rajamist.³

Esimesteks analoogseteks keskvõimu eestvõttel loodud institutsioonideks Vene keisririigis saab pidada 18. sajandi viimastel kümnenditel Katariina II asutatud üldhoolekande kolleegiume.⁴ Viimaste rajamine ning tegevus lähtus 1775. aasta kubermanguseadusest ja selle kehtestamisest, kusjuures seaduse poolt üldhoolekande kolleegiumidele määratud hoolekandelisi funktsioone võib hinnata võrdlemisi avarateks – nii pidid kolleegiumid tegelema haridusolude edendamise, vaeste ja orbude eest hoolitsemise, haiglate rajamise ehk tervishoiu ning erinevate distsiplinaarasutuste, see tähendab parandus- ja töomajade ning vanglate,

---

¹ Vt nt Larry Frohmann, *Poor Relief and Welfare in Germany from the Reformation to World War I* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 5; Henry Kamen, *Early Modern European Society* (London: Routledge, 2000), 186–189; Olga Fejtová, Milan Hlavačka, „For You Always Have the Poor With You“; From Charity to Municipal Social Policy“, *Poverty, Charity and Social Welfare in Central Europe in the 19th and 20th Centuries*, toim. Olga Fejtová ja teised (Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2017), 6–21 (12).

² Kamen, *Early Modern European Society*, 186.

³ Michel Foucault, *Hullus ja arutus: hullumeelsuse ajalugu klassikalisel ajastul* (Tartu: Ilmamaa, 2003), 80–81; Frohmann, *Poor Relief and Welfare in Germany*, 41–44; Wolfgang Radtke, *Armut in Berlin. Die sozialpolitischen Ansätze Christian von Rothers und der Königlichen Seehandlung im vormärzlichen Preußen* (Berlin: Akademie Verlag, 1993), 55; Kamen, *Early Modern European Society*, 188–189.

⁴ Галина Ульянова, „Благотворительность и общественное призрение в России XIX-начала XX века. Институциональное развитие в контексте формирования гражданского общества“, А. Сахаров, Труды Института российской истории РАН. 1997-1998 гг. Вып. 2, (Москва: Российская академия наук, 2000), 164–217 (166).

loomisega.⁵ Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumid kui varaseimad riiklikud üldist hoolekannet korraldavad institutsioonid regioonis,⁶ asutati Tallinna ning Riia asehaldurkonna keskustes vastavalt 10. detsembril 1783 ning 20. veebruaril 1784.⁷ Nende avamine lähtus otseselt 1783. aasta 3. juulil Eesti- ja Liivimaal kehtestatud asehalduskorrast, mis omakorda väljendus 1775. aasta kubermanguseaduse jõustamises mainitud kubermangudes.⁸

Vaatamata üldhoolekande kolleegiumide teedrajavusele ja kestvale tähtsusele piirkonna riiklikus hoolekandekorralduses – üldhoolekande kolleegiumid tegutsesid Eesti- ja Liivimaal 1917. aastani⁹ – on neid senises historiograafias käsitletud võrdlemisi tagasihoidlikult. Mitmetes Katariina II biograafiates või keisrinna reformipüüdeid analüüsivates uurimustes on üldhoolekande kolleegiume mainitud Vene impeeriumi riikliku hoolekandemudeli kujunemise jaoks fundamentaalsetena,¹⁰ rõhutatud nende olulisust Venemaa hoolekande institutsionaliseerumises¹¹ ning nimetatud kolleegiumide loomist Katariina II valgustuslike reformide üheks keskseks ettevõtmiseks¹². Samas puuduvad neis peaaegu läbivalt põhjalikumad selgitused, milles seisnes üldhoolekande kolleegiumide tähtsus kaasaegsele ühiskonnale ja Vene impeeriumi hoolekandekorraldusele või mis olid nende asutamise, edu ning pikaajalisuse põhjused. Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide varaseim tutvustus pärineb nende kaasaegselt Liivimaa valgustajalt August Wilhelm Hupelilt, kes mitmetes oma kirjutistest küll toob välja kahe kolleegiumi uudsuse ning nimetab nende olulisust Tallinna ja Riia asehaldurkonna haridusolude parandamisel,¹³ kuid jääb seejuures siiski

---

⁵ Christian Gottlieb Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung der Gouvernements des Rußischen Reichs*, 1. kd (St. Petersburg: J. J. Weitbrecht, 1776), 134–136.

⁶ Otto-Heinrich Elias, *Reval in der Reformpolitik Katharinas II: Die Statthalterschaftszeit 1783–1796* (Bonn – Bad-Godesberg: Verlag Wissenschaftliches Archiv, 1978), 89–90.

⁷ Carl August Jordan, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 26, 28.06.1854, 1–6 (1–2); LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 1.

⁸ Mati Laur, „Katariina II reformid“, *Eesti Ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni*, toim. Mati Laur, Sulev Vahtre (Tartu: Ilmamaa, 2003), 95–112 (106–107); Lea Leppik, „The provincial reforms of Catherine the Great and the Baltic common identity“, *Ajalooline Ajakiri*, 139/140: 1/2 (2012), 55–78 (65).

⁹ Tõnu Tannberg *et al.*, „Linna valitsemine. Raad ja riigivõim“, *Tallinna ajalugu III. 1710–1917*, toim. Tiina Kala, Toomas Tamla (Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2019), 59–83 (62).

¹⁰ Elias, *Reval in der Reformpolitik Katharinas II*, 89.

¹¹ Robert K. Massie, *Katariina Suur: naise portree*, (Tallinn: Argo, 2012), 444–445; Ульянова, „Благотворительность и общественное призрение в России“, 167–168.

¹² Leppik, „The provincial reforms of Catherine the Great“, 67.

¹³ August Wilhelm Hupel, *Die gegenwärtige Verfassung der Rigischen und der Revalschen Statthalterschaft. Zur Ergänzung der topografischen Nachrichten von Lief- und Estland* (Riia: Johann Friedrich Hartknoch, 1789), 138–139; August Wilhelm Hupel, *Bemerkungen über Ingermanland als den beträchtlichsten Theil des jetzigen St. petersburgschen Gouvernements, nebst anderen kurzen Aufsätzen: Der nordischen Miscellaneen 13tes und 14tes Stück*, (Riia: Johann Friedrich Hartknoch, 1787), 483–485, 499.

ülevaatlikuks, loomata süsteemset ja terviklikku käsitlust. Nii on ka asehaldusaegse Eesti- ja Liivimaa uurimises põhjanevas baltisaksa ajaloolase Friedrich Bienemanni 1886. aasta mahukas monograafias üldhoolekande kolleegiume võrreldes teiste asehaldusaegsete riigiasutustega kajastatud küllaltki pinnapealselt ning eelkõige siinsete seisuste autonoomia vastu suunatud riikliku surve näitlikustamiseks.¹⁴ Mõneti sisukamalt on Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide asutamist ning majanduslikku toimimist asehalduskorra tingimustes avanud 20. sajandi saksa ajaloolane Otto-Heinrich Elias, kes Katariina II reformipoliitikat analüüsis monograafias pakub põhjuseid, miks keskvõim huvitus üldhoolekande kolleegiumide rajamisest ning selgitab Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi tähtsamate sissetulekute päritolu ja rolli,¹⁵ kuid sellega Elias ka piirdub. Lühikese, ent detailirohke kirjelduse üldhoolekande kolleegiumi struktuurist ning kolmest funktsioonist, haridusest, tervishoiust ja distsiplinaarasutuste rajamisest, pakub oma 1981. aasta uurimuses Katariina-aegsest Venemaast Isabel de Madariaga.¹⁶ Kuigi venekeelses historiograafias Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide tegevust seni uuritud ei ole, võib olemasolevaid põhjalikke ning faktitäpseid kirjutisi Vene sisekubermangudes tegutsenud üldhoolekande kolleegiumidest nii 19. sajandi¹⁷ kui nüüdisaegsetelt¹⁸ vene autoritelt pidada oluliseks võrdlusmaterjaliks, kuivõrd neis on rõhutatud ka mitmeid käesoleva töö jaoks olulisi väiteid, näiteks kolleegiumide tähtsust krediidasutustena¹⁹ ning seisusliku ja annetuspõhise hoolekande säilimist üldhoolekande kolleegiumide tegevuse kõrval.²⁰

Samuti võib väita, et küllaltki vähe on üldhoolekande kolleegiumide asehaldusaegset tegevust Eesti- ja Liivimaal käsitletud ka varauusaegset sotsiaaljalugu kajastavas kirjanduses. Leidub uurimusi, milles on analüüsitud mõnd Eesti- või Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi konkreetset tegevusvaldkonda – näiteks Heino Gustavsoni uurimistööst Eestimaa üldhoolekande

---

¹⁴ Vt nt Friedrich Bienemann, *Die Statthalterchaftszeit in Liv- und Estland (1783–1796): ein Capitel aus der Regentenpraxis Katharinas II* (Hannover-Döhren: von Hirschheydt, 1973), 196–197, 342–350.

¹⁵ Elias, *Reval in der Reformpolitik Katharinas II*, 89–91.

¹⁶ Isabel de Madariaga, *Russia in the Age of Catherine the Great* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1981), 285.

¹⁷ К. Мушинский, *Устройство общественного призрения в России* (СПб:1862); Е. Максимов, „Приказы общественного призрения в прошлом и настоящем“, *Трудовая помощь*, 9 (1901), 25–54; Е. Максимов, „Приказы общественного призрения в прошлом и настоящем“, *Трудовая помощь*, 10 (1901), 133–168.

¹⁸ Елена Дуплий, „Становление и развитие приказов общественного призрения в России: 1775–1864 гг.“ (Российский государственный социальный университет, 2005); Ульянова, „Благотворительность и общественное призрение в России XIX-начала XX века.“, 164–217; Галина Ульянова, „Приказы общественного призрения в конце XVIII – первой половине XIX в. как кредитные учреждения: финансовый механизм выдачи ссуд и порядок залога имений и крестьян“, *УДК*, 94: 47 (2022), 86–96.

¹⁹ Ульянова, „Приказы общественного призрения в конце XVIII – первой половине XIX в.“, 87.

²⁰ Vt nt Ульянова, „Благотворительность и общественное призрение в России“, 169–170.

kolleegiumi haiglast²¹ või Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide haridusalast tegevust tutvustavad peatükid 1989. aasta „Eesti kooli ajaloo“ esimeses köites²² ning Hubertus Neuschäfferi monograafias²³ –, kuid need ei moodusta terviklikku ja ammendavat käsitlust üldhoolekande kolleegiumide funktsioonidest, majandusmudelist ega tegevusvaldkondade omavahelistest proportsioonidest. Eestimaa üldhoolekande kolleegiumit on sotsiaalajaloolises vaates kõige detailsemalt ning laiahaardelisemalt uurinud 19. sajandi keskpaigas nimetatud kolleegiumi haiglas töötanud arst Carl August Jordan, kes oma 1854. aastal ajalehes „Das Inland“ ilmunud viieosalises artiklisarjas²⁴ kirjeldab pea kõiki asutuse funktsioone ning analüüsib nende täitmise edukust, kuid ei paku argumenteeritud hinnanguid üldhoolekande kolleegiumi kui põhjapaneva riikliku hoolekandemudeli efektiivsuse ning olulisuse kohta.

Seetõttu saab hinnata, et kuigi varasemas ajalookirjanduses on rõhutatud asehaldusaegsete üldhoolekande kolleegiumide uuenduslikkust ja teedrajavust ning tutvustatud mõningaid nende tegevusvaldkondi, on historiograafias suuresti avamata mainitud asutuste tegevuse efektiivsuse ja jätkusuutlikkuse küsimus. Selgitamata on probleem, millised tegurid tagasid üldhoolekande kolleegiumi kui hoolekandemudeli toimivuse ning edukuse aastatel 1783–1796, arvestades, et üldhoolekande kolleegiumid olid ühed vähestest asehalduskorra aastatel rajatud asutustest, mille tegevus jätkus ka peale nimetatud perioodi lõppu. Sestap ongi töö eesmärgiks uurida asehaldusaegsete Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide funktsioone ning finantse, et mõista seekaudu, kui jätkusuutlikud üldhoolekande kolleegiumid riiklike hoolekandemudelitena olid ja mis olid nende edu või ebaedu põhjused Eesti- ning Liivimaal. Milliseid funktsioone täitsid Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumid riigi ning siinse ühiskonna jaoks, kui tulemuslikud seejuures valdkonniti oldi ja kuidas täpsemalt riigi poolt

---

²¹ Heino Gustavson, Väino Tuppi, *Tallinna Vabariiklik Haigla 1785–1985* (Tallinn: Valgus, 1986).

²² Jaak Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel (1710–19. sajandi algus)“, *Eesti Kooli Ajalugu 1. 13. sajandist 1860. aastateni*, toim. Ferdinand Eisen, Endel Laul (Tallinn: Valgus, 1989), 186–298.

²³ Hubertus Neuschäffer, *Katharina II und die baltischen Provinzen* (Hannover: von Hirschheydt, 1975).

²⁴ Carl August Jordan, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 26, 28.06.1854, 1–6; Carl August Jordan, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 27, 05.07.1854, 6–12; Carl August Jordan, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 28, 12.07.1854, 3–8; Carl August Jordan, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 29, 19.07.1854, 5–8; Carl August Jordan, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 30, 26.07.1854, 5–15.

määratud üldsõnalisi ülesandeid sooritati? Millised olid kummagi kolleegiumi tulu- või kuluallikad ja nende proportsioonid, kui edukalt Eesti- ning Liivimaa üldhoolekande kolleegiumid end ära majandasid ja kuidas mõjutas see mõlema asutuse võimekust oma funktsioone täita?

Töö peamisteks allikateks on säilinud Eesti- ja Liivimaa üldhoolekandekolleegiumide arhiivid, mis on leitavad vastavalt Rahvusarhiivis (EAA.51) ning Läti Riiklikus Ajalooarhiivis (LVVA.30). Neisse koondatud materjalist on uurimuse jaoks olulisimad kolleegiumide sissetulekuid ja väljaminekuid kajastavad arveraamatud,²⁵ kuid allikate valikusse kuulub ka Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi kviitungi- ning kantseleiraamatuid ja mõlema kolleegiumiga seotud üksikuid dokumente, milles käsitletakse näiteks asutuste tegevusvaldkondi, korraldusi või finantse. Allikmaterjali peamiseks tugevuseks võib pidada selle mitmekülgset ja kõnekust – uuritavate arve- ja kantseleiraamatute sissekandeid saab hinnata küllaltki detailseteks ning seekaudu pakuvad need märkimisväärset hulgal informatsiooni Tallinna ja Riia asehaldurkonnas tegutsenud üldhoolekande kolleegiumide tegevuse, nende juhitud asutuste ning seotud isikute kohta, samas kui arve- ja kviitungiraamatutes välja toodud kolleegiumide sissetulekute ning väljaminekute mahud loovad sissevaate asutuste majandustegevusse. Allikbaasi peamise puudusena tuleb ära märkida, et säilinud allikad ei kata kogu uuritavat perioodi täielikult: nüüdisajaks on hävinud lisaks Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi täpsemaid asehaldusaegseid väljaminekuid kajastavale arvepidamisele ka mitme huvipakkuva aasta jagu Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arveldust. See seab paratamatult piiranguid uurimuses esitatud väidete üldistusjõule, kuid ei välista põhjendatud järelduste tegemist allikate poolt kaetud perioodi või valdkondade piires. Lisaks olemasoleva allikmaterjali sisukusele saab töö väärtust tõstvaks pidada ka tõsiasi, et suurem osa kirjeldatud allikatest on seni ajaloolaste poolt läbi uurimata.²⁶ Arhiiviallikate kõrval tugineb uurimus Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumidele sõnastatud eesmärkide ja funktsioonide analüüsis peamiselt 1775. aasta kubermanguseaduse üldhoolekande kolleegiumeid kirjeldavatele osadele, aga ka teistele asjakohastele keskvoimu või selle kohalike esindajate väljastatud korraldustele ning temaatilisele sekundaarkirjandusele.

---

²⁵ RA, EAA.51.1.2 (Nõõriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest); LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus); LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

²⁶ Leppik, „The provincial reforms of Catherine the Great“, 67.

Uurimuse meetodiks on arhiiviallikate allikakriitiline analüüs. Allikmaterjali on analüüsitud võrdlevalt, järelduste kujundamiseks on töös kasutatud valdavalt kvalitatiivset analüüsi, kuivõrd selleta oleks mitmete oluliste probleemide adekvaatne mõistmine, näiteks Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide funktsioonide ning nende täitmise edukuse või üldhoolekande kolleegiumi kui hoolekandemudeli jätkusuutlikkuse hindamine, teostamatu. Mõnel juhul, näiteks üldhoolekande kolleegiumide sissetulekutest ja väljaminekutest üldistavate hinnangute loomiseks või nende visualiseerimiseks, on kvalitatiivse meetodi kõrval rakendatud ka kvantitatiivset meetodit. Sellise lähenemise eesmärgiks on võimalikult mitmekülgselt ja sisukalt järelduste koostamine ning konkreetsetest meetoditest või ajalooallikatest lähtuvate kitsaskohtade vältimine. Uurimistöö eesmärgis tõstatatud küsimustele vastamiseks on analüüsitud muuhulgas Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide finantse – allikates mainitud sissetulekuid, väljaminekuid ning aastasaldosid –, mille alusel on võimalik hinnata üheltpoolt nii kahe kolleegiumi võimekust oma funktsioone täita kui ka neile määratud funktsioonide proportsioone ning tähtsust, teisalt aga Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide jätkusuutlikkust ning majandusliku edu või ebaedu põhjuseid.

Järgnev uurimuse sisuosa on jagatud kolmeks peatükiks, millest esimene tutvustab Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide asutamist, ülesehitust ning erinevaid seadusi ja korraldusi, mis reguleerisid siinsete üldhoolekande kolleegiumide tegevust asehaldusaja jooksul, et selle pinnalt kirjeldada mõlema kolleegiumi funktsioone ning analüüsida nende täitmise edukust. Töö teine osa keskendub Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide sissetulekute ning väljaminekute võrdlevale uurimisele, tuues samuti esile erinevate tulu- ja kuluvaldkondade omavahelised proportsioonid. Kolmas peatükk pakub hinnangu Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi ning Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi jätkusuutlikkusele asehalduskorra perioodil ja esitab järeldused mõlema kolleegiumi edu või ebaedu põhjuste kohta.

1 Üldhoolekande kolleegiumide asutamine ning funktsioonid

1.1 Asutamine ja eesmärgid

Üldhoolekande kolleegiumid asutati pidulikult Tallinna ja Riia asehaldurkonnas vastavalt 10. detsembril 1783 ning 20. veebruaril 1784²⁷ ning nende edasine tegevus lähtus eelkõige 1775. aasta kubermanguseadusest, mille 25. peatükis on sõnastatud üldhoolekande kolleegiumide rajamise kord, ettenähtud koosseis ning institutsioonile seatud ülesanded.²⁸ 1775. aasta kubermanguseaduse järgi moodustas üldhoolekande kolleegiumi seitsmeliikmeline koosseis, mille eesistujaks oli kohalik kuberner.²⁹ Ülejäänud kohti täitsid kolleegiumi kaasistujad ehk assessorid, kellest kaks olid konkreetse kubermangu ülemmaakohtu, kaks kubermangumagistraadi ning kaks ülemkorrakohtu liikmed.³⁰ Kolleegium võis lisaks täpsustamata erijuhtumite uurimiseks vajadusel oma töösse assessoritena kaasata kreisimarssali või linnavõimu esindaja ning pidada sekretäre.³¹ Üldhoolekande kolleegiumi koosseisu vahetumise korda 1775. aasta kubermanguseadus ei määratlenud ning kolleegiumide arve- ning kantseleiraamatute põhjal³² saab väita, et kaasistujate ametiaeg asutuses polnud fikseeritud ja koosseis muutus mõne koha vabanemisega – nii püsis ülemmaakohtu assessor Christian Georg von Ulrichen Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi liikme ametis institutsiooni rajamisest kuni vähemalt 1793. aastani,³³ samas kui üldjuhul vahetusid kaasistujad uuritavas ajavahemikus nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumis 3–5 aasta tagant, seega tõenäoliselt vastavalt

---

²⁷ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 1–2.

LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 1.

²⁸ Vt kõnealust peatükki 1775. aasta kubermanguseaduse saksakeelses publikatsioonis: Christian Gottlieb Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung der Gouvernements des Rußischen Reichs*, 1. kd (St. Petersburg: J. J. Weitbrecht, 1776), 134–155.

²⁹ Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 134.

³⁰ Samas.

³¹ Samas.

³² Vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest); LNA, LVVA.30.3.102–108 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal).

³³ LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 6; LNA, LVVA.30.3.104, (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 4; LNA, LVVA.30.3.108 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 101.

rotatsioonile kohtuasutuses, mille liige oldi.³⁴ On oluline rõhutada, et Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide erinevates koosseisudes leidis lisaks kohalike aadliperekondade esindajatele ka ilmselt kodanlikku või välismaist päritolu liikmeid. Näiteks on vastavalt 1791.–1796. ja 1796. aastal Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi liikmetena nimetatud kaht Tallinna jõukat kaupmeest ja hilisemat raehärrat, Johan Karl Girard'i ning Adolf Oomi.³⁵ Liivimaa puhul tõusevad esile kahe 1784. aastal sealse kolleegiumi esimese koosseisu liikmetena mainitud³⁶ ülemkorraohtu kaasistujate, Leon Metrophanowi ning Peter Suricki nimed, mille puhul võib kahtlustada vastavalt vene ning saksa linnakodaniku päritolu. Kuigi 1775. aasta kubermanguseadus sellist erinevate ühiskonnakihtide kaasamist üldhoolekande kolleegiumide koosseisu ette ei näinud, võib sellise lähenemise taga märgata siiski keskvoimu (ja selle kohalike esindajate) püüet tõhustada kubermangu valitsemist läbi ühiskonna mitteaadlikest jõukate ning võimekate liikmete riigiasutuste ülesannetesse kaasamise.³⁷

Üldhoolekande kolleegiumide tegevuse käivitamiseks nägi 1775. aasta kubermanguseadus ette 15 000 rubla³⁸ suuruse kapitali ühe kolleegiumi kohta, mis eraldati selle jaoks keiserlikust kassast.³⁹ Mainitud seadus määratles ka summa otstarbe. Raha pidi üldhoolekande kolleegium kasutama läbimõeldult ja ausalt ning suunama selle kolleegiumile sõnastatud hoolekandeliste funktsioonide täitmisesse, see tähendab kõigile ühiskonnagruppidele ettenähtud koolide, orbudekodude, haiglate, vaeste- ja töömajade ning parandusasutuste ülalpidamise ning kontrollimise.⁴⁰ Nii Eesti- kui Liivimaa 1784. aasta kantselei- ja arveraamatud kinnitavad lisaks mainitud keskvoimu tagatud 15 000 rubla laekumisele ka annetuste osatähtsust kolleegiumide stardikapitali moodustumisel.⁴¹ Näiteks on Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatu järgi 29. juulil 1784. aastal⁴² annetanud vaeste hoolekande edendamiseks viis rubla

---

³⁴ *Arhiivijuht I. Riigi- kohtu- ja omavalitsusasutused*, koost. Lea Leppik (Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2003), 418–421.

³⁵ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 34, 41, 61; Kalmer Mäeorg, „Oomide suguvõsa“, *Tallinna Linnaarhiiv*, 18 aprill, 2017 <<https://linnaarhiiv.wordpress.com/2017/04/18/oomide-suguvosa/>> [vaadatud 18.12.2024].

³⁶ LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 6.

³⁷ Edward C. Thaden, *Russia's western borderlands, 1710–1870* (Princeton: Princeton University Press, 1984), 23.

³⁸ 1775. aasta kubermanguseaduses pole täpsustatud, kas summa oli ette nähtud hõbe- või assignaatrublades, kuid hilisema kolleegiumide arvepidamise põhjal saab eeldada, et summa oli hõberublades.

³⁹ Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 135.

⁴⁰ Samas, 134–136.

⁴¹ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 1; LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 8–11; Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 30, 12.

⁴² Kuigi Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi asutamisest oli selleks ajaks möödas ligi pool aastat, võib 1784. aasta suve pidada siiski kolleegiumi käivitamise perioodiks, kuna esimesed viited asutuse majandustegevuse algusest pärinevad alles 1784. aasta varakevadest, mitte 1783. aasta lõpust.

„härria parun U. v. Sternberg“ ja „härria assessor v. R.“.⁴³ Lisaks on Carl August Jordan oma üldhoolekande kolleegiumi ajalugu käsitlevas artiklisarjas, mis tugineb nüüdisajaks tõenäoliselt hävinud allikatele,⁴⁴ väitnud, et 1783. aasta detsembris toimunud kolleegiumi pidulikul avamisel annetasid vastrajatud asutusele Tallinna Mustpeade vennaskond, Tallinna raad ning Peterburi peapiiskop Gabriel kokku 2085 hõberubla.⁴⁵ Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi puhul on selle arveraamatutest leitav info kolleegiumi tegevuse käivitamist toetanud annetajate osas mõnevõrra mahukam – 1784. aasta veebruaris Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi asutamisele järgnenud kahe nädala jooksul laekunud annetuste kogusummaks oli 1766 hõberubla, 3725 assignaatrubla, 35 tukatit ning 4,75 albertustaalrit.⁴⁶ Annetajate sekka kuulus peale Riia magistraadi ja Liivimaa rüütelkonna mitmeid erinevaid kohalike kaupmeeste ja käsitöölise ühendusi, riigiametnikke ning samuti Riias resideerinud vene ja inglise kaupmehi, kusjuures viimased olid arveraamatu järgi ühed heldemad annetajad.⁴⁷ 1775. aasta kubermanguseadus kohustas üldhoolekande kolleegiume austama annetaja soovi annetatud raha kasutamiseks.⁴⁸ Kuigi väljatoodud näidetest selliseid soove ega nende täitmist ei nähtu, on vähemalt Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arve- ja kantseleiraamatute põhjal võimalik väita, et üldjuhul kolleegium annetajate soovidega arvestas.⁴⁹

Nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tegevuse jaoks võib oluliseks pidada 1775. aasta kubermanguseaduse poolt üldhoolekande kolleegiumidele jäetud võimalust jagada välja laene, et nendelt teenitud intresside abil kasvatada asutuse sissetulekuid ning seeläbi edendada asehaldurkonna hoolekannet.⁵⁰ 1775. aasta kubermanguseaduses määratud laenu väljastamise tingimusi võib pidada võrdlemisi rangeteks. Nii pidi laenusaja valdama asehaldurkonnas kinnisvara, mis sobiks laenu tagatiseks.⁵¹ Lisaks tohtis seaduse järgi kolleegium laenu anda ainult üksikisikutele, mitte asutustele või teistele organisatsioonidele, laenusumma pidi jääma 500–1000 rubla piiresse ning laenu tagasimakse koos kindlaksmääratud intressiga pidi toimuma täpselt aasta pärast laenu väljastamist.⁵² Nagu töö järgnevad peatükid peagi osutavad, kasvas

---

⁴³ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 1.

⁴⁴ Gustavson, Tuppits, *Tallinna Vabariiklik Haigla*, 5.

⁴⁵ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 30, 12.

⁴⁶ LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 8–11, 16.

⁴⁷ Samas.

⁴⁸ Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 136.

⁴⁹ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 4–9.

⁵⁰ Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 135–136.

⁵¹ Samas, 136.

⁵² Samas.

asehaldusajal nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tähtsus krediidasutusena märkimisväärselt, kusjuures ajapikku vaadati laenude väljastamisel aina enam mööda ka mitmetest 1775. aasta kubermanguseadusega ettenähtud piirangutest.

1775. aasta kubermanguseaduse korraldusi üldhoolekande kolleegiumidele täiendasid mitmed teised keskvoimu või selle kohalike esindajate ettekirjutused, millest uuritava teema jaoks võib pidada olulisteks Katariina II ukaase ning 1785. aastal Tallinna ja Riia asehaldurkonnas rakendunud linnaseadust. Nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi majandusliku võimekuse kasvu jaoks kujunes oluliseks Katariina II 1782. aasta 22. septembri ukaasiga tagatud sissetulek vastava asehaldurkonna sadamate tollilõivudelt. Kolleegiumide arveraamatutes sageli protsendirahadeks nimetatud sissetulek hõlmas endas ukaasi järgi kaht protsenti iga asehaldurkonnas eksisteerinud sadama impordi tollituludest ning üht protsenti sadamast väljaliikuva ekspordi tollilõivust.⁵³ Protsendirahad pidi kolleegium ukaasi järgi suunama asehaldurkonna koolide ning vaestemajade rajamise ning ülalpidamise.⁵⁴ Teiseks Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tegevust kujundavaks Katariina II poolt väljastatud korralduseks võib pidada 1784. aasta 4. septembri ukaasi, mis erinevalt esimesena mainitust, oli mõeldud vaid Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi jaoks. 4. septembri ukaas Tallinna ja Riia asehaldurkonna kindralkuberner George Brownele andis viimasele ülesandeks maksta nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumile koolides vene keele õpetamiseks välja 7000 hõberubla suurune „kaasavara“,⁵⁵ mis pärines troonipärija ning tulevase Vene keisri Pauli ja Hessen-Darmstadt printsess Wilhelmina 1773. aastal toimunud pulma järel vene keele ja selle õppe edendamiseks loodud kassast.⁵⁶ Täiendav tuluallikas anti üldhoolekande kolleegiumidele riigi poolt ka 1785. aasta linnaseaduses, mille 150. punkt kohustas linnu kaupmeestelt ning linnakodanikelt laekunud trahvisummasid loovutama asehaldurkonna üldhoolekande kolleegiumile viimase funktsioonide paremaks täitmiseks.⁵⁷ Uuritavaid kolleegiume on mainitud veel 1785. aasta linnaseaduse 44. ja 152. punktis, millest

---

⁵³ PSZ, 15.514 (22.09.1782). Nii ukaas kui teised protsendirahad mainivad allikad kasutavad mõnel juhul „kahe ja ühe protsendi“ asemel ka sõnastust „kaks ja üks kopikat rubla kohta“.

⁵⁴ Samas.

⁵⁵ Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatu põhjal, kus annetust on mainitud sõnaga *frauleinsteuer*, laekus mainitud kolleegiumi kassase hoopis 7631 hõberubla suurune summa, vt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 2.

⁵⁶ PSZ, 16.056 (04.09.1784); Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 5.

⁵⁷ PSZ, 16.187 (21.04.1785).

esimene sätestas asutustele annetamise korra, teine aga andis üldhoolekande kolleegiumidele võimaluse nõuda asehaldurkonna linnadelt riiklike hoolekandeesutuste ülalpidamist.⁵⁸

Analüüsid, mis võisid keskvõimu jaoks olla üldhoolekande kolleegiumide asutamise motiivid, saab kõige selgema eesmärgina välja tuua Vene keisririigi piirkondade hoolekandevõrgustiku arendamise ning tõhustamise. Sama väitega on üldhoolekande kolleegiumide rajamist põhjendatud ka 1775. kubermanguseaduses, mis mainib asutuse peamiste ülesannetena hoolekande organiseerimist, kontrollimist ning majanduslikku toetamist ja uute hoolekandeesutuste rajamist.⁵⁹ Teisalt võib märgata, kuidas üldhoolekande kolleegiumide loomine oli kooskõlas ka asehalduskorra ja Katariina II reformipoliitika üldisemate eesmärkidega. Kui riigi ulatuslikku sekkumist seni eelkõige seisuslikult ja heterogeenselt korraldatud hoolekandesse⁶⁰ saab seostada püüdega edendada Vene keisririigi regionaalselt administratiivvõimekust,⁶¹ siis 1775. aasta kubermanguseaduses väljenduvat keskvõimu huvi tuua üldhoolekande kolleegiumi halduse ning kontrolli alla kõik vastavas asehaldurkonnas varasemalt eksisteerinud privileegideta hoolekandeesutused,⁶² võib vaadelda katsena muuta hoolekannet ja seekaudu ka riigi valitsemist efektiivsemaks.⁶³ Eesti- ja Liivimaa, aga samuti mitmete teiste Vene impeeriumi piirialade puhul, kus 1775. aasta kubermanguseadus kehtestati ning üldhoolekande kolleegiumid asutati, teenis üldhoolekande kolleegiumide rajamine kaudsemalt ka regiooni keisririiki integreerimise eesmärki, kuivõrd kohalik hoolekanne toodi märkimisväärises osas keskvõimu ja selle kohapealsete esindajate juhitud asutuse – mille sarnaseid tegutses uuritava perioodil üle terve Vene impeeriumi – halduse alla.⁶⁴

1.2 Funktsioonid

1775. aasta kubermanguseadus kehtestas üldhoolekande kolleegiumide funktsioonina määratud asehaldurkonnas eksisteerinud hoolekandeesutuste kontrollimise ning majandusliku toetamise

---

⁵⁸ PSZ, 16.187 (21.04.1785).

⁵⁹ Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 134–136.

⁶⁰ Triin Kröönström, Inna Põltsam-Jürjo, „Tervishoid ja meditsiin“, *Tallinna Ajalugu III. 1710–1917*, toim. Tiina Kala, Toomas Tamla (Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2019), 345–356 (345).

⁶¹ Leppik, „The provincial reforms of Catherine the Great“, 75.

⁶² Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 135.

⁶³ Thaden, *Russia's western borderlands*, 23.

⁶⁴ Leppik, „The provincial reforms of Catherine the Great“, 75.

ja uute koolide, orbudekodude, vaeste-, töö- ning parandusmajade ja haiglate rajamise.⁶⁵ Seetõttu on mõistetav, et nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi esimeseks tegevuseks asutamisele järgnenud kuudel oli asehaldurkonnas tegutsevate hoolekandeesutuste – mis nüüdsest pidid suuresti kuuluma üldhoolekande kolleegiumi juhtimise alla – kaardistamine. Pidulikule avamisele järgnenud päeval, 21. veebruaril 1784. aastal, saatis Liivimaa üldhoolekande kolleegium igale Riia asehaldurkonna linnavalitsusele, kõigi kreiside ülemkirikueestseisjatele, Liivimaa ülemkonsistooriumile, Saaremaa konsistooriumile, Riia kroonupalatile ning Riia kreisimarssalile kirja arupärimisega mainitud institutsioonide hallatavate hoolekandeesutuste kohta.⁶⁶ Kirjades palus üldhoolekande kolleegium adressaatidel tutvustada, millised hoolekandeesutused ning milliste sissetulekute, privileegide või eripäradega nende juhtimise all tegutsevad.⁶⁷ Sarnane kiri saadeti Carl August Jordani järgi välja ka Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt, milles täpsustati Tallinna asehaldurkonnas tegutsevate hoolekandeesutuste võimekust ning ajalugu.⁶⁸

Olgugi, et mõlema kolleegiumi kirjad taotlesid ülevaadet kogu hoolekandekorralduse kohta, on vähemalt Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt saadetud kirjade sõnastuses võimalik märgata esiletõstetud valdkondi ning soovi määratleda oma tegevuse prioriteedid. Näiteks kirjas Riia kroonupalatile on rõhutatult uuritud haridusolude ning vaeste ja orbude eest hoolitsemise kohta – kõik teised hoolekandeesutused on üldistatult mainitud kui „nendega sarnanevad avalikud asutused“⁶⁹ – ning palutud kroonupalatil osutada piirkonnad ja hoolekande valdkonnad, mille puhul esineb enim puudusi.⁷⁰ Seega võib väita, et esimestel kuudel valmistasid Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegium kumbki oma asehaldurkonna hoolekande korraldamist senistelt hoolekande organiseerijatelt 1775. aasta kubermanguseaduses määratletud mahus üle võtma.

Kuigi esialgu olid osad neist valmis Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide arupärimisele vastama, püüdsid mitmed koostööd kolleegiumidega vältida.⁷¹ Veel 1784. aastal kujunes konflikt peamiste varasemate hoolekandekorraldajate, see tähendab linnamagistraatide,

---

⁶⁵ Arndt, *Verordnungen zur Verwaltung*, 134–136.

⁶⁶ LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 13–15.

⁶⁷ Samas.

⁶⁸ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 2–3.

⁶⁹ LNA, LVVA.30.3.102 (Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi žurnaal), 13.

⁷⁰ Samas, 13–15.

⁷¹ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 4.

aadelkonna ja konsistooriumide ning Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi vahel. Tüli põhjuseks võib ühelt poolt pidada seni hoolekannet juhtinud linnade ja kiriku häiritust ning leppimatust üldhoolekande kolleegiumi aktiivse sekkumise ja juhtpositsioonile tõusmise suhtes.⁷² Varasemate hoolekandekorraldajate vastumeelsust kujundas hirm nii enda ühiskondliku mõjukuse kahanemise, 1775. aasta kubermanguseadusega tagatud kinnitatud privileegidega asutuste kaotamise, kui ka nende hoole alla kuulunud sotsiaalsetele gruppidele antava hoolekande kehvenemise ees.⁷³ Teisalt võimendasid seisusliku ning üldise hoolekande konflikti ka Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi kriitika seisuste esindajate suunas hoolekande ebaefektiivsuse ja teiste puudujääkide osas ning kolleegiumide soov kohustada linnu, kirikut ja aadelkonda hoolekannet üldhoolekande kolleegiumi kaudu rahaliselt toetama.⁷⁴ Kuna linnade ja aadlike esindajad jätsid mitmel juhul kolleegiumide arupärimistele vastamata või piirdusid formaalse, üldsõnalise vastusega, otsustasid Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumid pöörduda Eesti- ja Liivimaa kindralkuberner George Browne poole kes, otsides ilmselt kompromissi,⁷⁵ lahendas tüli, määrates Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide kontrolli alla kõik rajatavad ning seni riigi juhitud hoolekandeesutused Tallinna ja Riia asehaldurkonnas, kuid säilitades nende kõrval kõik seisuslikud hoolekandeesutused nende varasemate haldajatega.⁷⁶ Üheltpoolt võib otsust pidada positiivseks just seisuste jaoks, kes seeläbi säilitasid kontrolli ka kinnitamata privileegideta hoolekandeesutuste üle. Teisalt jättis Browne Eesti- ja Liivimaal üldhoolekande kolleegiumile siiski õiguse koguda informatsiooni seisuslike hoolekandeesutuste olukorra ning ressursside kohta.⁷⁷ Vaatamata näilisele lahendusele, leidis veel 1780. aastate lõpus juhtumeid, milles seisused vältisid koostööd Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumiga, kuna viimased vaidlustasid seisuste õigust mõne hoolekandeesutuse juhtimisele.⁷⁸ Viimaseks seisusliku ja üldise hoolekande jõuvahekorra täpsustavaks korralduseks uuritava perioodi Tallinna ning Riia asehaldurkonnas jäi 1786. aastal kindralkuberner Browne välja antud juhend, mille järgi tuli edaspidi arendada vaid riiklikke, üldhoolekande kolleegiumi juhitud hoolekandeesutusi.⁷⁹ Kuigi see korraldus lõi eeldused üldise hoolekande domineerimisele seisusliku hoolekande üle, on oluline rõhutada, et asehaldusajal

---

⁷² Elias, *Reval in der Reformpolitik Katharinas II*, 89–90.

⁷³ Samas.

⁷⁴ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 4–5.

⁷⁵ Samas, 4.

⁷⁶ RA, EAA.30.1.96 (Kindralkuberner Browne ettekirjutused erinevates küsimustes), 46–47.

⁷⁷ Samas.

⁷⁸ Bienemann, *Die Statthalterschaftszeit*, 342–344.

⁷⁹ Elias, *Reval in der Reformpolitik Katharinas II*, 90.

säilisid Tallinna ja Riia asehaldurkonnas üldise hoolekandekorralduse kõrval ka seisuslikud hoolekandeaasutused ning üldhoolekande kolleegiumide kaasaegne retseptioon ei olnud läbivalt positiivne.

Kolleegiumide arveraamatutes ning sekundaarkirjanduses kajastuvate Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide väljaminekute põhjal saab väita, et mõlema üldhoolekande kolleegiumi üheks peamiseks ning edukaimaks funktsiooniks aastatel 1783–1796 oli haridusolude parendamine. Selle oluliseks väljenduseks võib pidada kolleegiumide eestvedamisel toimunud Tallinna ja Riia asehaldurkonna koolivõrgu tihendamist, mis lähtus lisaks eelmises alapeatükis tutvustatud korraldustele ka 1786. aasta ülevenemaalises koolistatuudis⁸⁰ antud ettekirjutustest. Viimaste järgi sai Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide ülesandeks uute, kõigile soovijatele avatud rahvakoolide asutamine ning ülalpidamine lisaks Tallinnale ja Riiale ka vastava asehaldurkonna kreisilinnades.⁸¹ Vaatamata kohaliku aadelkonna mõningasele vastuseisule⁸² ning asutuste rahaliste raskustele – näiteks oli Liivimaa üldhoolekande kolleegium sunnitud Riia lütseumi rajamist ehitustöö ning -materjalide kalliduse tõttu 1780. aastate keskpaigas edasi lükkama⁸³ – suutsid nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegium 1792. aastaks tagada vähemalt kaheklassilist algharidust pakkuva alamrahvakooli tegutsemise igas Tallinna ja Riia asehaldurkonna kreisilinnas ning neljaklassilise pearahvakooli olemasolu mõlema asehaldurkonna keskses.⁸⁴ Samas tuleb nentida, et ei Eesti- ega Liivimaa üldhoolekande kolleegium ei suutnud oma funktsiooni üldise, kõigile soovijatele kättesaadava hariduse tagamisel täielikult täita. Kuigi rajatud koolid pidid olema õppet tasuta ning ligipääsetavad kõigi ühiskonnagruppide esindajatele,⁸⁵ ei teostunud need eesmärgid praktikas ning mitmed koolid kujunesid siiski tasulisteks ja suurem osa õppeasutusi

---

⁸⁰ PSZ, 16.421 (05.08.1786).

⁸¹ Samas.

⁸² Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel“, 254.

⁸³ Samas, 255.

⁸⁴ Mitmel pool suudeti organiseerida ka ettenähtust enam, näiteks Tartu ja Pärnu varasemad linnakoolid reorganiseeriti Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi toel pearahvakoolideks, samuti väärub märkimist alamrahvakooli asutamine Põltsamaal 1786. aastal ning kohalike hariduskorralduse jaoks uudse Riia lütseumi käivitamine 1780. aastate teises pooles. Vt Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel (1710–19. sajandi algus)“, 258; Hupel, *Die gegenwärtige Verfassung*, 138–139; Hupel, *Bemerkungen über Ingermanland*, 499.

⁸⁵ PSZ, 16.421 (05.08.1786).

– erandiks vaid asehaldurkonna keskustesse rajatud venekeelse õppega rahvakoolid – jäid saksakeelse õppe tõttu muukeelse elanikkonna jaoks suletuks.⁸⁶

Lisaks koolivõrgu arendamisele täitsid Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumid oma haridusalast funktsiooni, toetades rahaliselt nii koolide õpetajaid ja õpilasi kui ka vajalike õppe- ning kuluvahendite soetamist. Näiteks 1791. aasta arveraamatu põhjal maksis Liivimaa üldhoolekande kolleegium samal aastal välja kuni 50 albertustaalri suuruseid õppestipendiume kümnele erineval õppeastmel õpilasele,⁸⁷ tasus Kuressaare pearahvakoolile selle ülalpidamiseks poole aasta eest 500 assignaatrubla,⁸⁸ tellis Riia lütseumile Pariisist füüsikaseadmeid⁸⁹ ning saatis Volmari alamrahvakoolile küttepuid.⁹⁰ Samalaadseid toetusi jagas ka Eestimaa üldhoolekande kolleegium.⁹¹ Omapäraseks ja pea ainsaks märgatavaks erinevuseks Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi koolipoliitika vahel võib pidada asjaolu, et kuigi mõlemad varustasid enda halduse alla kuuluvaid koole õppematerjalidega, nõudis esimene koolidelt nende soodushinnaga väljaostmist,⁹² samas kui Riia asehaldurkonna koolide õppematerjalide eest maksis arveraamatute järgi sealne üldhoolekande kolleegium.⁹³ Erinevus kehtis mõnevõrra üllatavalt ka Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide rajatud Tallinna ja Riia venekeelsete koolide ja kreisilinnade rahvakoolides korraldatud vene keele õppe puhul,⁹⁴ mille kulude katteks oli keskvoim kolleegiumidele väljastanud eespool mainitud 7000 hõberubla suuruse „kaasavarana“ tuntud kapitali. Sellele vaatamata võib nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tegevust venekeelse hariduse ja vene keele õppe organiseerimisel pidada võrdlemisi efektiivseks ning konkreetse funktsiooni täitmist edukaks. Näiteks alustas 7000 hõberublase kapitali abil nii Tallinnas kui Riias vastava asehaldurkonna üldhoolekande kolleegiumi juhtimisel 1789. aastal tööd venekeelne pearahvakool⁹⁵ ja kuigi kreisilinnadesse vene koole rajada ei suudetud, seati mitmes maakonnalinnas rahva- aga ka

---

⁸⁶ Neuschäffer, *Katharina II und die baltischen Provinzen*, 366–367; Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel“, 260–261.

⁸⁷ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 5, 9, 13, 21, 29, 31, 63, 105.

⁸⁸ Samas, 19.

⁸⁹ Samas, 63.

⁹⁰ Samas, 65.

⁹¹ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 3–5.

⁹² Vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 27, 40.

⁹³ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 59.

⁹⁴ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 27, 40.

⁹⁵ Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel“, 257. Tallinna vene pearahvakooli neljas klass alustas tööd viivitusega 1792. aastal.

erakoolide õppekavasse sisse vene keele tunnid ning palgati selle tarvis „kaasavara“ toel ka keelt valdav õpetaja.⁹⁶ Analüüsidest haridusolude parendamiseks Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt tehtud väljaminekuid – mida tutvustab põhjalikumalt töö järgmine peatükk –, rajatud koolide hulka ning neile kolleegiumide poolt pakutud mitmekülgsel abi, võib haridusvaldkonda pidada uuritava perioodil mõlema kolleegiumi üheks peamiseks prioriteediks neile määratud hoolekandeliste funktsioonide seas.

Analüüsidest teisi üldhoolekande kolleegiumidele määratud hoolekandega seotud funktsioone ning Eesti ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide võimekust neid täita, saab aga märgata mitmeid erinevusi kahe asutuse tegevuses. Haridusolude arendamise kõrval võib Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi teiseks edukaks funktsiooni katmise näiteks pidada Tallinna asehäaldurkonna tervishoiusüsteemi ümberkorraldamist, mis väljendus piirkonna esimese üldhaigla rajamises. Uue haigla avamist asehäaldurkonna keskusel Tallinnas⁹⁷ asus Eestimaa üldhoolekande kolleegium planeerima 1784. aastal. Haigla loomise pakilisest vajadusest ning prioriteetsusest annavad märku nii Tallinna rae – mis üldjuhul võimalusel hoidus tihedamast koostööst Eestimaa üldhoolekande kolleegiumiga – valmidus toetada haigla rajamist,⁹⁸ kui ka tõsiasi, et regiooni varaseim üldhaigla alustas tegevust vaid kaks aastat peale kolleegiumi tegevuse käivitamist. 1784. aasta kevadel nimetas Eestimaa üldhoolekande kolleegium ametisse arsti ja kirurgi, kes kolleegiumi sissetulekute vähesuse tõttu töötasid esiti tasuta ning osutasid patsientidele meditsiinilist abi viimaste kodus.⁹⁹ 1785. aastal Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi majanduslik võimekus kasvas ja sama aasta sügisel üüris kolleegium haigla tegevuse käivitamiseks Karjavärava lähedal asuvas agulis hoone, mis mahutas hinnanguliselt 12 ravile määratud haiget¹⁰⁰ ning ostis Tallinna admiraliteedilt 200 hõberubla eest endise mereväehospidali kinnistu, kuhu hakati looma uusi haiglahooneid.¹⁰¹ Juba 1786. aasta alguses kolis Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi haigla vastrajatud kompleksi, mis mahutas üle 30

---

⁹⁶ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 4–5; Neuschäffer, *Katharina II und die baltischen Provinzen*, 365–366.

⁹⁷ Eestikeelses ajalookirjutuses on Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi Tallinna haiglat nimetatud ka priihospitaliks, vt Gustavson, Tuppits, *Tallinna Vabariiklik Haigla*, 6; Kröönström, Pölsam-Jürjo, „Tervishoid ja meditsiin“, 346.

⁹⁸ Näiteks vastuses eespool mainitud Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arupärimisele Tallinna rae juhitud hoolekandeesutuste võimekuse ja ajaloo kohta, jättis raad teiste valdkondade olukorra tutvustamata, kuid mainis, et linnas puudub jätkuvalt haigla. Vt Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 4.

⁹⁹ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 29, 5.

¹⁰⁰ Gustavson, Tuppits, *Tallinna Vabariiklik Haigla*, 5.

¹⁰¹ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 29, 6.

patsiendi ja hõlmas lisaks haiglale 1786. aasta jooksul valminud personalihoonet, toidu- ja riideladu, pesumaja ning haigestunud vangide eraldatud raviks mõeldud vahimaja.¹⁰²

Võib väita, et vastupidiselt Eestimaa näitele ei olnud tervishoid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi jaoks asehaldusajal esmaoluliste funktsioonide seas ning haigla asutamine Riias uuritaval perioodil ei realiseerunud (tsiviilhaigla alustas Riias kolleegiumi eestvõttel tööd alles 1803. aastal). Ainsaks näiteks nimetatud kolleegiumi aktiivsemast organiseerimistööst meditsiinivaldkonnas võib pidada 1793. aastal asutuse eestvõttel avatud apteeki Riias¹⁰³ ning üldjuhul piirdus Liivimaa üldhoolekande kolleegium uuritaval perioodil asehaldurkonna haigete majandusliku toetamisega.¹⁰⁴ Kuigi leidub teateid, mille järgi nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegium toetasid haigemajade tegevust ka väiksemates kreisilinnades, olid need suunatud eelkõige sõjaväelastele, nende leskedele ja lastele¹⁰⁵ ning kõigile ühiskonnaliikmetele avatud üldhaigla suudeti asehaldusajal organiseerida vaid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt asehaldurkonna keskuses Tallinnas.

Teisalt pööras Liivimaa üldhoolekande kolleegium enam tähelepanu kolleegiumidele määratud distsiplineerivat laadi, kuid 1775. aasta kubermanguseaduses hoolekandena mõistetud funktsioonide täitmisele. Nii on August Wilhelm Hupeli kirjutiste kaudu teada, et hiljemalt 1788.–1789. aastaks tegutses Riias Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi juhitud parandusmaja.¹⁰⁶ Kolleegiumi juhitud distsiplinaarasutuse olemasolu kinnitab ka kirjeldatava üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveraamat, milles on väljaminekutena mainitud nii töötasusid parandusmaja kupjale¹⁰⁷ kui samuti kinnipeetavate ülalpidamiseks saadetud toiduabi.¹⁰⁸ Kuigi ka Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatust võib leida üksikuid juhtumeid, kus kolleegiumi sissetulekutena on mainitud parandusmajade toodangut,¹⁰⁹ oleks

---

¹⁰² Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 29, 5. Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamat täpsustab ka vahija pesumaja ehituseks kulunud materjalid ning maksumuse, vt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 14.

¹⁰³ Isidorus Brennsohn, *Die Aerzte Livlands: von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart: ein biographisches Lexikon nebst einer historischen Einleitung über das Medizinalwesen Livlands*, (Hannover: von Hirschheydt, 1975), 37.

¹⁰⁴ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 35.

¹⁰⁵ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 29, 8; Brennsohn, *Die Aerzte Livlands*, 44–45.

¹⁰⁶ Hupel, *Die gegenwärtige Verfassung*, 139.

¹⁰⁷ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 19.

¹⁰⁸ Vt nt samas, 13.

¹⁰⁹ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 14.

märgete napolisõnalisuse ning hõreduse tõttu liigne pidada neid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi hallatud parandus- või töömaja olemasolu tõestuseks.

Mõnevõrra vähem tegelesid allikate ning Carl August Jordani põhjal asehaldusaegsed Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumid orbude ning vaeste hoolekandega. Kummagi valdkonna puhul ei jõudnud ei Eesti- ega Liivimaa üldhoolekande kolleegium uuritava perioodil üldiste hoolekandeesutuste rajamiseni ning kolleegiumid piirdusid asehaldurkonna orbude ja teiste abivajajate rahalise toetamisega.¹¹⁰ Väärrib märkimist, et seejuures lähtuti nähtavasti siiski üldise kättesaadavuse põhimõttest: Eestimaa ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide väljaminekute põhjal saab väita, et asutused pakkusid materiaalist abi ja rahalist tuge küllaltki erineva taustaga linnaelanikele, näiteks on Liivimaa üldhoolekande kolleegium maksnud toetusi nii erusõjaväelastele¹¹¹ kui orbudele.¹¹² Samuti leidub märkeid, kuidas Eestimaa üldhoolekande kolleegium on asehaldusajal toetanud Tallinna asehaldurkonna linnade juhitud orbude- või vaestemaju.¹¹³ Siiski väärrib toonitamist, et kuigi uuritava perioodil on võimalik märgata nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi teatavat panust regiooni orbude ja vaeste ülalpidamiseks, võib seda kolleegiumide teiste, prioriteetsete funktsioonidega võrreldes pidada tagasihoidlikuks.

Hinnates Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide edukust neile määratud hoolekandeliste funktsioonide täitmisel ühiskonna jaoks, tuleb tõdeda, et kuigi prioriteetsetes valdkondades, milleks Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi puhul olid allikate alusel ilmselt haridus ning tervishoid, Liivimaa üldhoolekande kolleegiumil aga haridusalase tegevuse kõrval mõõdukas aktiivsus tervishoiu ning distsiplinaarasutuste arendamisel, saavutati märkimisväärseid tulemusi, siis kumbki kolleegiumi ei suutnud ühtki ettenähtud hoolekandeliste funktsiooni täielikult katta. Lisaks sellele, et mitme tegevusvaldkonna puhul jäid 1775. aasta kubermanguseaduses ettenähtud riiklikud hoolekandeesutused asehalduskorra perioodil Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumidel rajamata, ei olnud nimetatud seaduse poolt kirjeldatud teenused alati üldiselt kättesaadavad – nii ei jõudnud üldhoolekande kolleegiumide

---

¹¹⁰ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 27, 6; Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 28, 3–4; LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 103–105.

¹¹¹ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 21.

¹¹² Vt nt samas, 27, 29.

¹¹³ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 27, 6; Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 28, 3–4.

tegevus üldjuhul maapiirkondadesse,¹¹⁴ samuti võis meditsiiniabi Tallinna üldhoolekande kolleegiumi haiglas osutada tasuliseks¹¹⁵ või saksakeelsed rahvakoolid linnades jääda muukeelsele elanikkonnale suletuks¹¹⁶.

Seevastu saab väita, et nii Eesti- kui ka Liivimaa üldhoolekande kolleegium täitsid ühiskonna jaoks üht teist, hoolekandega mitteseotud otstarvet, olles küllaltki aktiivsed krediidasutused. Eelnevalt mainitud 1775. aasta kubermanguseadusega üldhoolekande kolleegiumidele tagatud võimalus kasvatada väljalaenatud raha pealt teenitud intressidega oma hoolekande alaseks tegevuseks mõeldud kapitali teenis Tallinna ja Riia asehaldurkonnas nii ühiskonna kui siinsete üldhoolekande kolleegiumide huve. Kui esimesele tähendas see võimalust saada kohalikust finantsasutusest mõistlikel tingimustel laenu – krediidipanku asehalduskorra perioodil Tallinna ja Riia asehaldurkonnas ei tegutsenud¹¹⁷ –, siis Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegium said teenitud intresside abil ilmselt rahastada erinevate hoolekandeesutuste rajamist ning ülalpidamist. Sestap võib pidada mõistetavaks, et nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegium hakkasid maksevõimelistele huvilistele laene jagama juba oma tegevuse esimestel nädalatel.¹¹⁸ Lisaks mõlema asehaldurkonna aadlikele said kolleegiumidest laenu ka erineva taustaga linnaelanikud ja -asutused, näiteks on Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuid kajastavas arveraamatus laenusaajate seas nimetatud laevaehitajaid,¹¹⁹ lihunikke¹²⁰ ja raamatuköitjaid,¹²¹ aga ka tiserite gildi¹²² ning Tallinna raadi¹²³. Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatud mainivad võlgnikena lisaks üht pottseppa¹²⁴ ja kaupmehi Riias ning Võnnust¹²⁵.

Laenusaajate koosseis oli uuritud arveraamatute põhjal asehaldusajal mitmekülgsem ja suurem Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi puhul, mis väljendub hästi laenutehingute hulga võrdluses

---

¹¹⁴ Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi säilinud arveraamatutes kajastuvate väljaminekute põhjal saab väita, et nii kolleegiumi rajatud asutused kui jagatud toetused olid suunatud peaaegu läbivalt linnaelanikele või aadlikele.

¹¹⁵ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 29, 7–8.

¹¹⁶ Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel“, 260–261.

¹¹⁷ Tõnu Tannberg, „Pärisorjuse kaotamine“, *Eesti Ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni*, toim. Mati Laur, Sulev Vahtre (Tartu: Ilmamaa, 2003), 203–211 (205).

¹¹⁸ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 2.

¹¹⁹ Vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nõõriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 44.

¹²⁰ Vt nt samas, 22.

¹²¹ Vt nt samas, 11.

¹²² Vt nt samas, 25.

¹²³ Vt nt samas, 59.

¹²⁴ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 92.

¹²⁵ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 15–16.

– kui Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamat mainib 1791. aastal 87 erinevat väljastatud laenudega seotud tehingut,¹²⁶ siis Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveraamatusse on märgitud vaid 14 samalaadset sissekannet.¹²⁷ Selle põhjuseks võib pidada Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi leebemaid, sageli ühe või teise 1775. aasta kubermanguseaduses esitatud reeglita vastuollu minevaid laenuitingimusi. Nii jagati – vaatamata nimetatud seaduse vastukäivatele korraldustele – Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt asehalduskorra perioodil laene lisaks üksikisikutele ka erinevatele asutustele,¹²⁸ samuti olid laenusummad küllalt mitmel juhul väljaspool ettenähtud 500 kuni 1000 hõberubla piiri¹²⁹ ning kõikusid ka laenuintressid¹³⁰ ja tagasimakse tähtaeg.¹³¹ Kuivõrd Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatusse kantud laenutehingute puhul leidub 1775. aasta kubermanguseaduses ettenähtud tingimuste rikkumisi vähem,¹³² võib selle tegevust krediidiastutusena pidada Eestimaa üldhoolekande kolleegiumist konservatiivsemaks. Nagu osutavad uurimuse järgmised peatükid, võib kolleegiumide tegevust laenuandjana pidada vähemalt periooditi määravaks nende sissetulekute ja jätkusuutlikkuse kujunemisel.

---

¹²⁶ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 30–34.

¹²⁷ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 40, 44–48, 86–88, 92, 96.

¹²⁸ Vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 18, 25, 59.

¹²⁹ Juba 1784. aasta teises pooles andis Eestimaa üldhoolekande kolleegium välja 2000 ja 4000 hõberubla suuruseid laene, suurimaks asehaldusajal kolleegiumi poolt väljastatud laenuks oli 11 000 hõberubla suurune summa, vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 2, 3, 16.

¹³⁰ Kuni 1786. aastani jagas Eestimaa üldhoolekande kolleegium laene välja 6% intressiga, kuid alates 1787. aastast muutus intress laenuvõtjatele soodsamaks ning langes 5% peale, vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 10–14, 16–20.

¹³¹ Laenu tagasimaksete viibimine oli Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi laenusajate puhul uuritava perioodil tavaline, näiteks ülemmaakohtu prokurör Conrad von Wangersheimi 1784. aastal võetud 300 rublane laen laekus kolleegiumi kassasse tagasi alles 1792. aastal, kusjuures vahepeal oli Wangersheim ilmselt võtnud laenu juurde, sest lõpuks oli tema tagasimakstud summa 1000 hõberubla. Wangersheimi laenu jälgimiseks vt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 3, 9, 13, 19, 23, 26–27, 30, 37.

¹³² Vaid üksikutel juhtudel on Liivimaa üldhoolekande kolleegium uuritud arveraamatute järgi andnud 1000 hõberublast suuremaid laene ning võimaldanud laenusajatel viivitada tagasimaksetega enam kui aasta. Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 48, 86, 88. Teisi rikkumisi Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tegevuses laenuandjana ei leidunud.

2 Üldhoolekande kolleegiumide finantsid

2.1 Sissetulekud

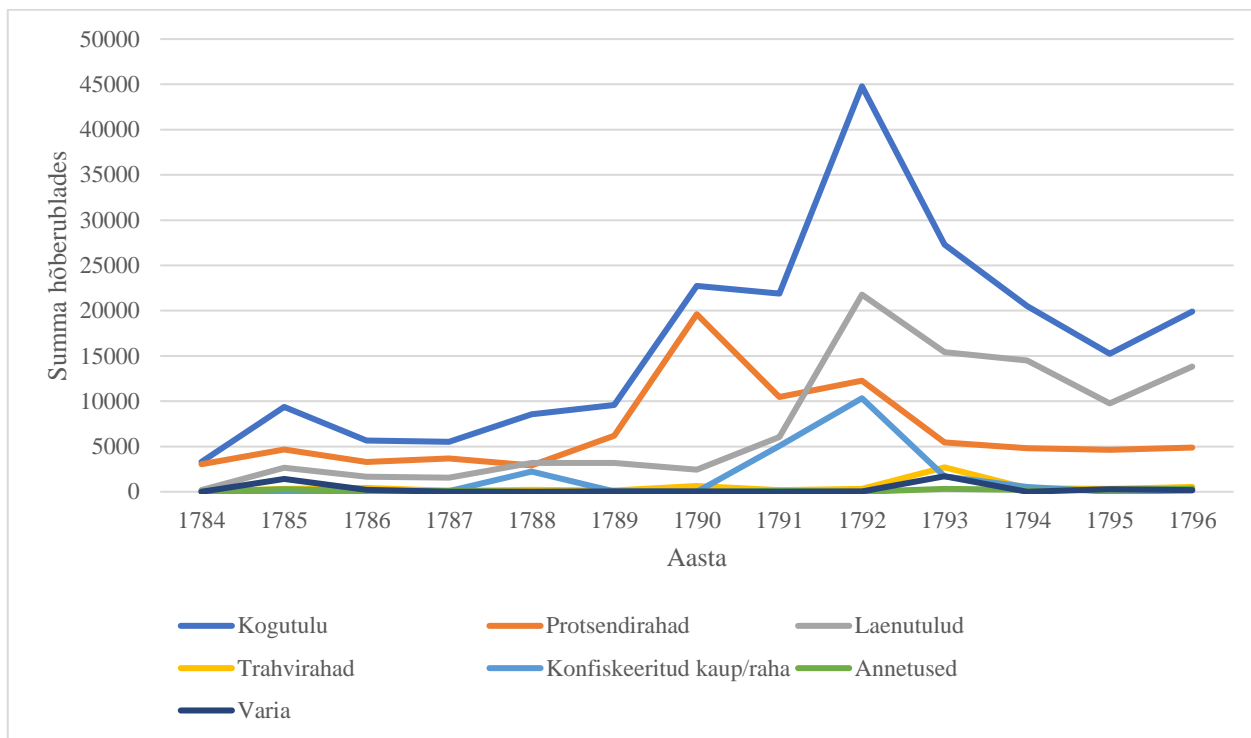
Peamiseks säilinud Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi asehaldusaegseid sissetulekuid kirjeldavaks allikaks on asutuse arveraamat, mis hõlmab sissekandeid kogu uuritavast perioodist. Selle sisu põhjal saab väita, et Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud kasvasid asehalduskorra ajal märkimisväärselt – kui 1784. aastal oli kolleegiumi aastane tulu 3300 hõberubla, siis 1796. aastaks oli erinevate sissetulekute kaudu kogutud summa ligi kuus korda suurem, ulatudes 19 914 hõberublani.¹³³ Samas peab nentima, et Tallinna asehaldurkonnas tegutsenud üldhoolekande kolleegiumi sissetulekute kasv ei olnud lineaarne ega ühtlane. Nii langesid kolleegiumi aastatulud, mis arveraamatu põhjal 1785. aastal olid kasvanud 9363 hõberublani, järgnevas kaheks aastaks 5500 hõberubla ümbrusesse, misjärel tõusis Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi aastane sissetulek 1790. aastaks 22 756 hõberubla ning 67,75 kopikani.¹³⁴ Asutuse sissetulekud jõudsid uuritava perioodi rekordini, 44 787 hõberublani, 1792. aastal, pärast mida taandusid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi tulud võrdlemisi järsult asehaldusaja viimasteks aastateks 15 000 kuni 27 000 hõberublani.¹³⁵ Kuigi Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatus on nimetatud mitmeid erinevaid sissetulekuallikaid, saab esile tõsta kaht laadi tulusid, mille panus kolleegiumi sissetulekute moodustumisesse aastatel 1784–1796 oli teistest läbivalt suurim.

---

¹³³ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 4, 61.

¹³⁴ Samas, 9, 15, 20, 29.

¹³⁵ Samas, 41, 47, 52, 56, 61.

Joonis 1: Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud¹³⁶

Esmalt võib oluliseks Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuallikaks pidada niinimetatud protsendirahasid ehk kolleegiumile määratud osa asehaldurkonna sadamalinnadest kogutud tollilõivudest. 1782. aasta Katariina II ukaasiga tagatud tulu, mis hõlmas endas kaht protsenti impordi ja üht protsenti ekspordi tollilõivust,¹³⁷ hakkas Eestimaa üldhoolekande kolleegiumile kubermangurentei poolt väljamakstud stabiilse igakuise sissetulekuna laekuma alates 1785. aasta suvest.¹³⁸ Lisaks Tallinna sadamatollidest teenitud summadele on kolleegiumi arveraamatus alates 1789. aasta suvekuudest võimalik märgata ka Haapsalu sadama tollilõivust ettenähtud tulu arvele kandmist.¹³⁹ Üldjuhul jäi Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi aastane teenistus tollilõivudest 3000 ja 6000 hõberubla vahele, erandiks vaid aastad 1790, 1791 ja 1792 kui protsendirahasid laekus kolleegiumi kassasse vastavalt 19 612, 10 473 ja 12 288 hõberubla jagu.¹⁴⁰ Perioodil 1784–1787 ning 1789–1791 moodustasid protsendirahad suurima osa kõnealuse kolleegiumi sissetulekust.¹⁴¹ Kuna neil

¹³⁶ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekustest ja väljaminekustest).

¹³⁷ PSZ, 15.514 (22.09.1782).

¹³⁸ Varasemalt oli protsendirahade laekumine Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi kassasse ebatühtlasem, näiteks 1784. aastal on protsendirahade eest sissekanded kolleegiumi arveraamatusse tehtud vaid augustis ja oktoobris. Vt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekustest ja väljaminekustest), 1–3.

¹³⁹ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekustest ja väljaminekustest), 25.

¹⁴⁰ Samas, 27–41.

¹⁴¹ Samas, 1–20, 24–34.

aastatel tegeles Eestimaa üldhoolekande kolleegium vastavalt Tallinna priihospidali käivitamise ning asehaldurkonna koolivõrgustiku parendamisega, võib oletada, et märkimisväärne ressurss ettevõtmiste teostamiseks saadi protsendirahadest. Seega saab hinnata, et asehaldurkonna sadamatollidelt teenitud tulul oli arvestatav tähtsus Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekute moodustamisel ning asutuse majandusliku võimekuse kujundamisel.

Vähemalt samavõrra oluliseks võib pidada Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuid väljaantud laenude intressidelt ja tagasimaksetelt. Sel viisil Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt teenitud summad olid 1788. aastal ning alates 1792. aastast asehaldusaja lõpuni asutuse suurimaks tuluallikaks, ületades aastatulu poolest ka protsendirahasid.¹⁴² Erinevalt viimasest on Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi väljastatud laenudega seotud sissetulekute puhul võimalik esile tõsta nende mahu kasvu uuritava perioodi esimeste ning viimaste aastate vahel. Kui 1784. aastast 1791. aastani jäid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatu järgi asutuse kõnealused aastatulud 2500–6000 hõberubla piiresse,¹⁴³ siis 1792. aastal leidis aset hüppeline kasv ligi 22 000 hõberublani,¹⁴⁴ pärast mida ei langenud asehaldusajal kolleegiumi tulud väljastatud laenude intressidelt ja tagasimaksetelt kordagi alla 10 000 hõberubla.¹⁴⁵ Samas olid laenude ning nende intressidega seotud tehingud läbi terve asehalduskorra perioodi kõige sagedasemad sissekanded Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuid kajastavas arveraamatus, kusjuures vastavate tehingute hulga järsku suurenemist 1791.–1792. aastal varasema 20–47 aastase tehingu¹⁴⁶ pealt 119 tehinguni 1792. aastal¹⁴⁷ (järgneval neljal aastal langes nende hulk küll 91 ja 102 vahele)¹⁴⁸ võib samuti pidada laekunud summade kasvu selgitajaks. Nii Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt väljaantud laenudega seotud tehingute hulk kui tulude suurus kinnitavad üheltpoolt mainitud sissetulekute tähtsust kolleegiumi majandusliku suutlikkuse kujundamisel, kuid toovad teisalt välja Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi rolli krediidasutusena ning valdkonna olulisuse kolleegiumi tegevuses.

---

¹⁴² RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekute ja väljaminekute), 21–23, 35–61.

¹⁴³ Samas, 1–34.

¹⁴⁴ Samas, 35–41.

¹⁴⁵ Samas, 41–61.

¹⁴⁶ Samas, 5–29.

¹⁴⁷ Samas, 35–41.

¹⁴⁸ Samas, 41–61.

Väärrib märkimist, et Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatu põhjal moodustasid kaks mainitud tuluvalkonda protsentuaalse enamuse kolleegiumi asehaldusaegsetest sissetulekutest. Protsendirahade ning kolleegiumi poolt väljaantud laenudega seotud sissetulekute kogusumma oli asehalduskorra perioodil igal aastal vähemalt 63% sissetulekutest, ulatudes mõnel juhul, näiteks 1789. ja 1795. aastal ka vastavalt 98% ning 95% Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi tuludest. Ülejäänud osa kolleegiumi sissetulekutest moodustus erinevatest väiksematest või ebaühtlasema laekumisega tuluallikatest. Mitmete päranduste,¹⁴⁹ (üldjuhul ühekordsete) annetuste¹⁵⁰ ning kooliõpikute müügi¹⁵¹ kõrval oli uuritaval perioodil Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatusse iga-aastaselt tehtud keskmiselt tosikond sissekannet asehaldurkonna ja kreisi tasandi kohtuasutustest saabunud trahvirahade kohta. Kolleegiumile laekus sissetulekuid enamusest asehaldurkonna kohtutest – arveraamatus on lisaks erinevatele kreisi-, alamkorra ja alammaakohtutele mainitud tulusid Tallinna ülemmaaning südametunnistusekohtust, kohtupalatitest ja asehaldurkonna kubermangumagistraadist – kuid need olid järjepidevalt protsendirahadest ning laenudega seotud tuludest väiksemad, ulatudes vaid 1790. ja 1793. aastal enam kui 500 hõberublani.¹⁵² Mõnel juhul suureks, kuid harvaks ning ettenägematuks tuluallikaks Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi jaoks oli Tallinna sadamatollist, kubermangurenteist või erinevatest alammaakohtutest pärinev konfiskeeritud ja omanikuta raha ning kauba pealt teenitud tulu. Näiteks aastatel 1788, 1791 ja 1792 laekusid kolleegiumi kassasse konfiskeeritud vara eest märkimisväärsed summad, vastavalt 2244, 5044 ning 10 332 hõberubla väärtuses,¹⁵³ kuid samas 1784.–1787. aastal jäid taolised sissetulekud iga-aastaselt 60 hõberubla,¹⁵⁴ 1794.–1796. aastal aga 500 hõberubla piiresse¹⁵⁵. 1790. aastal arveraamat tulu konfiskeeritud kaubalt ei mainigi.¹⁵⁶ Seega võib protsendirahade ja kolleegiumi väljastatud laenudega seotud tulude kõrval teiste sissetulekuteallikate panust Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekute moodustumisel pidada mõnevõrra ebastabiilsemaks ning tagasihoidlikumaks.

---

¹⁴⁹ Vt nt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 18, 27.

¹⁵⁰ Vt nt samas, 19, 25, 60.

¹⁵¹ Vt nt samas, 27, 39.

¹⁵² Mainitud aastatel teenis Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi trahvidelt vastavalt 713 hõberubla ja 40 kopikat ning 2701 hõberubla ja 33 kopikat, vt RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 27–29, 42–47.

¹⁵³ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 21–23, 30–41.

¹⁵⁴ Samas, 1–20.

¹⁵⁵ Samas, 48–61.

¹⁵⁶ Samas, 27–29.

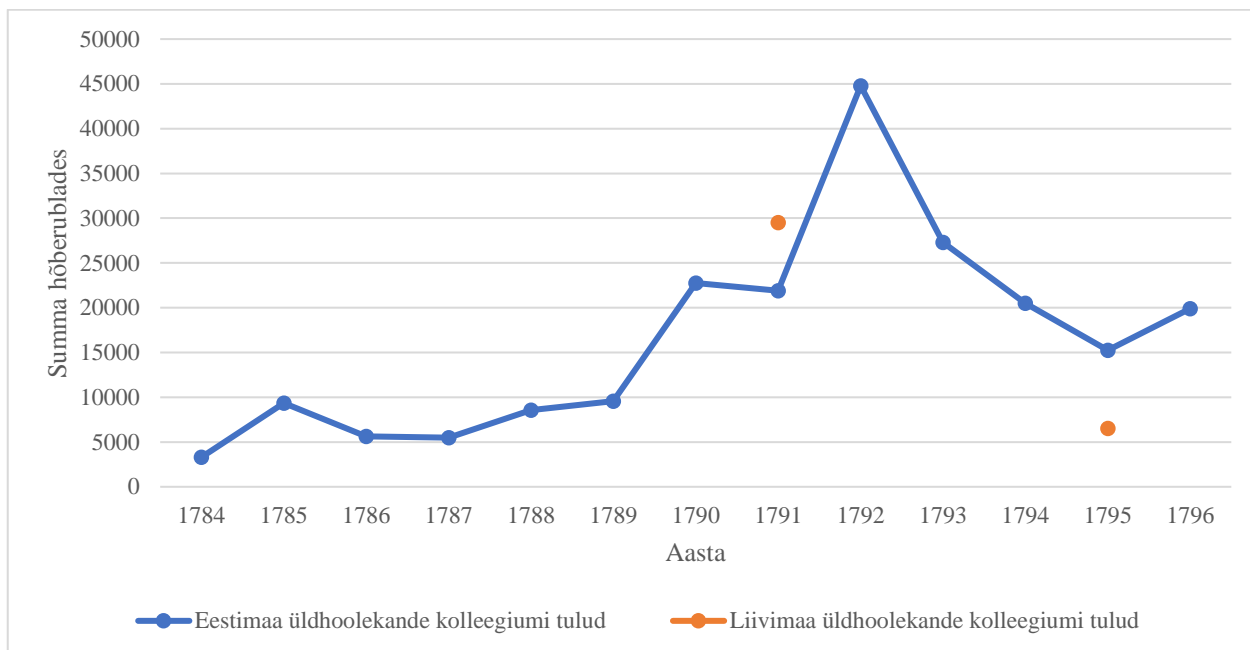
Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi asehaldusaegseid sissetulekuid käsitlevat allikmaterjali on säilinud Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi omast märksa ebaühtlasemalt, mistõttu on keerulisem anda üldisemaid hinnanguid asutuse sissetulekute kohta uuritaval perioodil. Kuigi Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatute sissekandeid võib pidada detailsemateks, näiteks on neis kassa jaotatud erinevateks teemakohasteks kontodeks ja maksed kirjeldatud põhjalikumalt, siis nüüdisajal on Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuid võimalik uurida vaid asutuse terviklikult säilinud 1791. ning 1795. aasta arveraamatute põhjal. Nende alusel saab väita, et sarnaselt Eestimaa üldhoolekande kolleegiumile olid ka Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud 1790. aastate alguses suuremad kui kümnendi keskpaigas, asehalduskorra perioodi lõpul. Nii oli Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi teenitud tulu 1791. aastal 29 509 hõberubla¹⁵⁷ ning 1795. aastal 6537 hõberubla,¹⁵⁸ samas kui Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud olid nimetatud aastatel vastavalt 21 887 hõberubla ja 76,5 kopikat ning 15 236 hõberubla. Kuna eelduslikult oleks võinud Tallinna asehaldurkonnast nii kaubandusmahtude¹⁵⁹ kui elanikkonna poolest suuremas Riia asehaldurkonnas tegutsenud Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud olla samuti märkimisväärselt kõrgemad, saab Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi suhteliselt sarnaseid sissetulekuid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumiga 1791. aastal ja hoopis väiksemaid tulusid 1795. aastal, pidada mõnevõrra ootamatuks. Kuigi kahe võrreldava üldhoolekande kolleegiumi tuluallikad olid asehaldusajal suuresti kattuvad, võib hinnata määravaks nende erinevaid proportsioone Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide aastatulude moodustumisel.

---

¹⁵⁷ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus). Täpsemalt esitatuna olid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta sissetulekuteks 7720 albertustaalrit 11 443 hõberubla ja 52 kopikat ning 11 670 assignaatrubla ja vastavat 33,5 kopikat, kuid parema võrreldavuse ning loetavuse huvides on tulu konverteeritud hõberubladeks 18. sajandi lõpul kehtinud kursi alusel. Siin ja edaspidi on esitatud Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tulud ning kulud hõberublades, arvutus on tehtud Ivar Leimuse ja Sirje Tamula pakutud kursi alusel, vt Ivar Leimus, „Raha Eesti- ja Liivimaa kubermangus 1710–1800“, *Vana Tallinn XXV (XXIX)* (Tallinn: Estopol, 2014), 98–132 (114–115); Sirje Tamul, „Sigilla Universitas Tartuensis“, *Ajalooline Ajakiri*, 105: 2 (1999), 9–22 (21).

¹⁵⁸ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

¹⁵⁹ Mati Lauri järgi käis 1780. aastatel Riia sadamas keskmiselt 1000–1200 laeva aastas ning Tallinnas pea kümme korda vähem, 100–150 laeva aastas, vt Mati Laur, „Kaubandus, käsitöö ja tööndus“, *Eesti Ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni*, toim. Mati Laur, Sulev Vahtre (Tartu: Ilmamaa, 2003), 180–189 (180).

Joonis 2: Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide tulude võrdlus¹⁶⁰

Mainitud aastate puhul on samuti võimalik välja tuua erinevaid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuallikaid ning hinnata nende tähtsust asutuse tulude kujunemisel. 1791. aasta arveraamatu järgi moodustasid sel aastal suurima osa Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tuludest (sarnaselt Eestimaa üldhoolekande kolleegiumile) protsendirahad asehaldurkonna sadamalinnade tollilõivudest.¹⁶¹ Seekaudu teenis Liivimaa üldhoolekande kolleegium 1791. aastal 12 994 hõberubla,¹⁶² mis oli ligi 44% kolleegiumi toleaastasest kogutulust. Säilinud üksikdokumentide põhjal saab väita, et veidi tagasihoidlikumas, ent siiski arvestatavas mahus, laekus protsendirahasid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi kassasse ka asehalduskorra perioodi esimesel poolel, 1786. ja 1787. aastal, vastavalt ligi 8604¹⁶³ ja 8452¹⁶⁴ hõberubla eest. Teiseks arvestatavaks Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuallikaks 1791. aastal võib pidada Riia magistraadist ning kreisirenteist konfiskeeritud või omanikuta kauba ja raha eest saadetud summasid, mis ulatusid mainitud aastal kokku 10 004

¹⁶⁰ RA, EAA.51.1.2 (Nõõriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest); LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus); LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

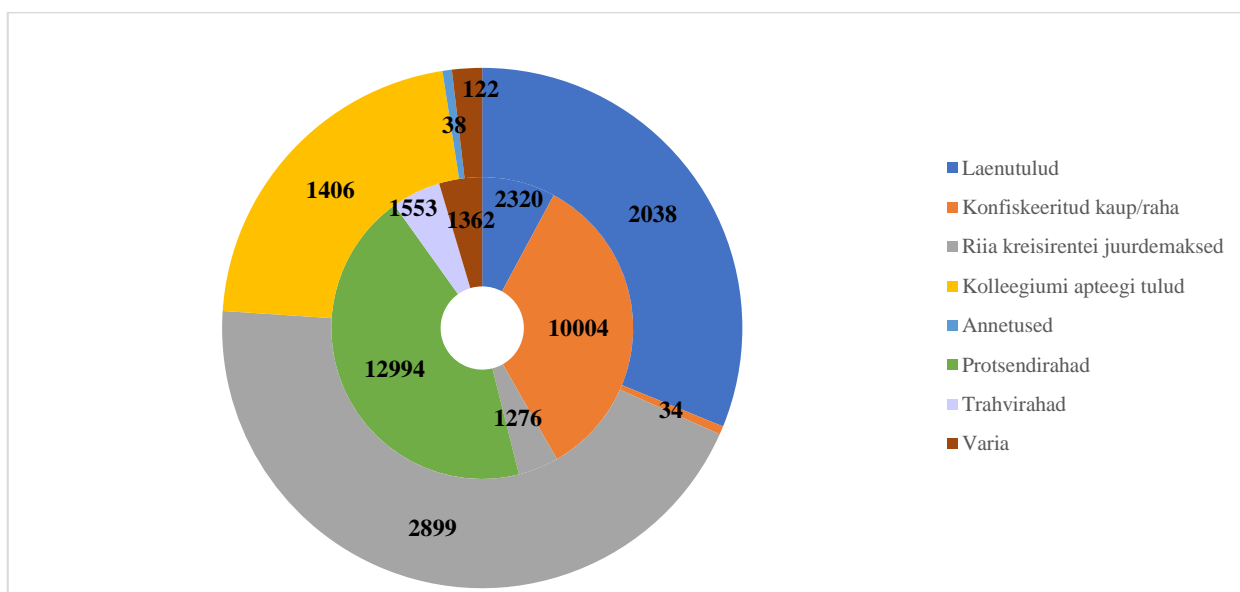
¹⁶¹ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 58–77.

¹⁶² Samas.

¹⁶³ LNA, LVVA.30.1.17.1 (1786. aastal Riia tollist üldhoolekande kolleegiumile kogutud rahad).

¹⁶⁴ LNA, LVVA.30.3.254 (1787. aasta üldhoolekande kolleegiumi tuludokumentid 2 ja 1 kopikaraha kassast).

hõberublani.¹⁶⁵ 15 sissekandega olid sedalaadi tehingud 1791. aasta arveraamatus ühtlasi kõige sagedasemad sissetulekud, jagades positsiooni erinevatest Riia asehaldurkonna kohtuasutustest laekunud trahvirahadega.¹⁶⁶ Viimaste tähtsus Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi aastase kogutulu moodustumisel jäi kirjeldataval aastal sarnaselt Eestimaa üldhoolekande kolleegiumiga siiski võrdlemisi väikseks – trahvirahade laekumiste läbi teenis üldhoolekande kolleegium Riia asehaldurkonnas ligi 1550 hõberubla –,¹⁶⁷ paigutudes sissetulekute aastasumma poolest samalaadsele positsioonile Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi poolt laenuintresside ja -tagasimaksete kaudu teenitud tuluga (arveraamatu järgi 2320 hõberubla),¹⁶⁸ mis omakorda erines kontrastselt Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi väljastatud laenudega seotud sissetulekutest. Tagasihoidlikuma panuse andsid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tulubaasi kujunemisesse ka mitmed annetused,¹⁶⁹ Riia kreisirentei toetused asehaldurkonna koolide ülalpidamiseks¹⁷⁰ ning Saaremaa Kaarma kihelkonna Laadjala kroonumõisa tulud¹⁷¹.

Joonis 3: Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta ning 1795. aasta tulud (hõberublades, vastavalt sisemisel ja välimisel ringil) ning nende jaotus¹⁷²

¹⁶⁵ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 12–35.

¹⁶⁶ Samas.

¹⁶⁷ Samas.

¹⁶⁸ Samas, 40, 44–48, 86–88, 92, 96.

¹⁶⁹ Vt nt samas, 8.

¹⁷⁰ Samas, 78, 80.

¹⁷¹ Samas, 86–93.

¹⁷² LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus); LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

1795. aasta Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatus kajastuvate sissetulekute võrdlemisi väikest mahtu võib selgitada kolleegiumi tulubaasi teisenemise kaudu. Nimelt pole mainitud arveraamatusse tehtud ühtegi kannet laekunud protsendi- või trahvirahade kohta, mistõttu saab oletada, et kirjeldatud tuluallikad kas katkesid või oli kolleegium otsustanud hakata nende üle eraldi arvet pidama. Arveraamatu põhjal oli 1795. aastal nii tehingute sageduse kui aastase kogutulu järgi Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi suurimaks sissetulekuallikaks kolleegiumi poolt väljaantud laenudega seotud tulud. Nii teenis Liivimaa üldhoolekande kolleegium mainitud aastal 19 tehingu kaudu laenuintressidelt ja -tagasimaksetelt kokku 2038 hõberubla ning 39 kopikat.¹⁷³ Erinevalt 1791. aastast on Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta sissetulekute – ja seekaudu kogu eelarve – moodustumise puhul võimalik märgata võrdlemisi suurt sõltuvust Riia kreisirentei ja asehaldurkonna valitsuse poolt hoolekande korraldamiseks ettenähtud toetustest. Nimetatud asutuste rahaline abi oli ette nähtud asehaldurkonna koolide ja vaeste ülalpidamiseks ning panus valdkondadesse oli 1795. aastal vastavalt 1493¹⁷⁴ ja 1459 hõberubla¹⁷⁵. Summaarselt moodustas seega kohalike keskvõimu institutsioonide abi märkimisväärsed 45% Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta sissetulekutest.¹⁷⁶ Kolleegiumi poolt väljastatud laenude tagasimaksetele ning laekunud toetustele lisaks võib nimetatud aasta tulude kujunemisel küllaltki oluliseks hinnata ka 1793. aastal rajatud Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi apteegi poolt aastatel 1793–1795 teenitud tulu 1406 hõberubla väärtuses.¹⁷⁷ Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi ülejäänud sissetulekud, näiteks annetused või konfiskeeritud kaubalt ja rahalt teenitud tulu, jäid 1795. aastal oma paarikümne kuni poolesaja hõberublase mahuga asutuse aastatulu suhtes marginaalseteks.¹⁷⁸

---

¹⁷³ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 3, 11–16, 28–30, 42.

¹⁷⁴ Samas, 21, 23, 25–26.

¹⁷⁵ Samas, 36, 44.

¹⁷⁶ Võrdluseks: 1791. aastal moodustasid Riia kreisirentei juurdemaksed 1227 hõberubla eest umbes 4% kolleegiumi sissetulekutest, vt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 78, 80.

¹⁷⁷ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus, 07.02.1795), 19.

¹⁷⁸ Samas.

2.2 Väljaminekud

Kuivõrd Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi asehalduskorra aegseid väljaminekuid kirjeldav arveraamat pole säilinud, on asutuse kulude umbkaudse suuruse väljaarvestamiseks kasutatud sedasama Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuid käsitlevat arveraamatut, milles on lisaks kolleegiumi tuludele mainitud kõigi uuritavate aastate (läbivalt positiivne)¹⁷⁹ saldo ning 1784.–1786. aasta väljaminekud. Kuna tehtud arvutused kinnitasid, et mainitud aastate kulud on sama suured vastava aasta sissetulekute ja saldo vahega, võib oletada, et sama tehte rakendamisel on võimalik leida Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekute maht ka teistel asehalduskorra perioodi aastatel. Sel viisil saadud tulemuste põhjal saab väita, et Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi kulutused järgisid tulude suuruse muutumise dünaamikat ning finantse kasutati vastavalt võimalustele. Nii näiteks püsisid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekud aastatel 1785.–1789. sarnaselt sissetulekutele viie ja üheksa tuhande hõberubla vahemikus.¹⁸⁰ Kui kolleegiumi sissetulekud aastatel 1789.–1792. ulatuslikult kasvasid, suurenesid ka asutuse kulud 7205 hõberublalt ja 56 kopikalt 1789. aastal ligi 21 500 hõberublani aastal 1790 ning 38 560 rubla ja 87,33 kopikani asehaldusaja piires kolleegiumi jaoks nii tulude kui kulude poolest rekordilisel 1792. aastal.¹⁸¹ Trend kehtis ka uuritava perioodi viimastel aastatel.¹⁸² Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi konkreetsete kuluallikate kohta on informatsiooni võimalik leida vaid sekundaarkirjandusest ning väga tagasihoidlikus mahus, mistõttu teadaolev on esitatud võrdluses Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekutega.

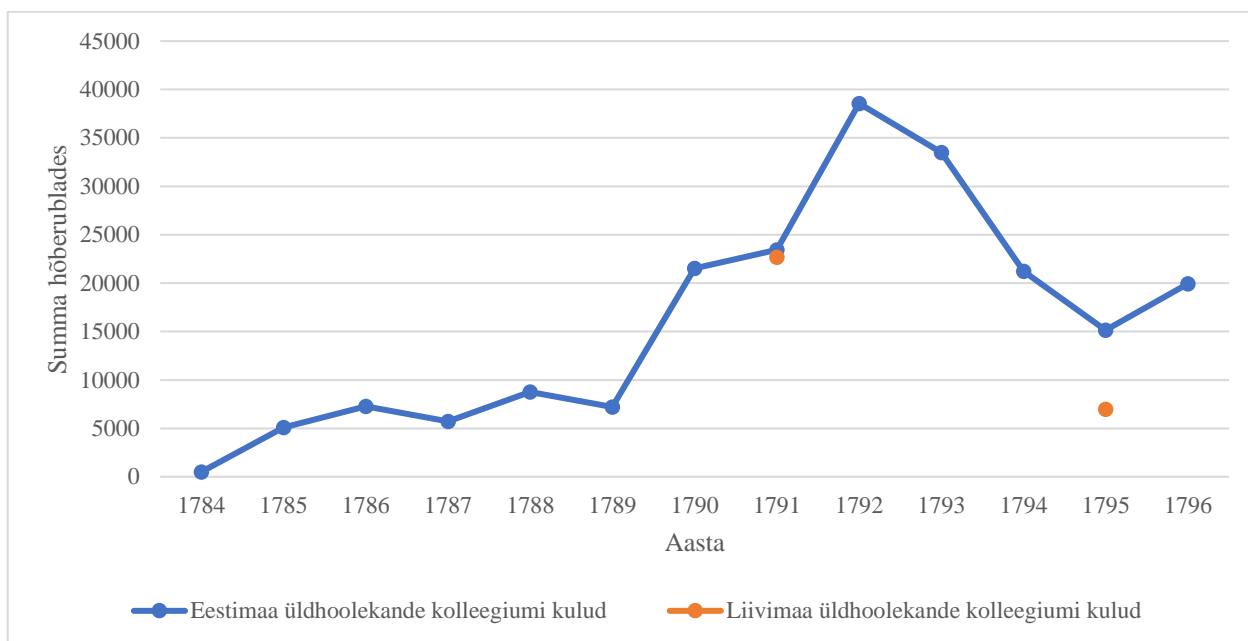
---

¹⁷⁹ Kuigi mõnel aastal – nagu edaspidi märgata – ületasid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi kulud tulusid, siis koos varasematest aastatest säilinud jäägiga (mida eelmises alapeatükis sissetulekute hulka ei arvestatud) jäi kolleegiumi saldo asehaldusajal alati positiivseks.

¹⁸⁰ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 15, 21, 25, 27.

¹⁸¹ Samas, 27, 30, 42.

¹⁸² Samas, 48, 53, 57, 62.

Joonis 4: Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide kulude võrdlus¹⁸³

Sarnaselt sissetulekutele on Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekuid võimalik hinnata ainult asutuse 1791. ja 1795. aasta arveraamatute põhjal, mille järgi olid kolleegiumi kulud nimetatud aastatel vastavalt 22 670 hõberubla¹⁸⁴ ning 6966 hõberubla ja 33 kopikat¹⁸⁵. Võrreldes neid summasid Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekutega aastatel 1791 ning 1795 võib märgata, kuidas mõlema kolleegiumi väljaminekud olid – sarnaselt tuludele – 1790. aastate alguses suuremad kui asehaldusaja viimastel aastatel, mil arveraamatutes saab täheldada sissetulekute vähenemisest tingitud kulude kokkukuivamist. Nii oli Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. ja 1795. aasta väljaminekute vahe ligi 15 700 hõberubla, samas kui Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi kulud aastal 1791 (23 437 hõberubla ning 90 kopikat) ja 1795 (15 136 hõberubla) erinesid peaaegu 8300 rubla võrra. Lisaks väärib kahe asutuse kulude võrdlemisel märkimist Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekute mahu allajäämus Riia asehaldurkonnast territooriumi ja rahvaarvu poolest väiksemas Tallinna asehaldurkonnas tegutsenud Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi kuludele. Kui 1791. aastal olid kahe kolleegiumi väljaminekud veel küllaltki sarnased ning Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi aastakulud ületasid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekuid 767

¹⁸³ RA, EAA.51.1.2 (Nõõriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest); LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus); LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

¹⁸⁴ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus).

¹⁸⁵ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

höberubla ja 90 kopika võrra, siis kontrastsemalt erinesid kolleegiumide kulud 1795. aastal, mil kahe asutuse väljaminekute vahe oli 8170 höberubla. Kuna Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekuid kirjeldavat arveraamatut pole säilinud, võib kõigest oletada, et asutuse suuremad kulud tulenesid sellest, et erinevalt Liivimaa üldhoolekande kolleegiumist pidas üldhoolekande kolleegium Eestimaal ülal oma haiglat ning oli aktiivsem laenuandja.

1791. ja 1795. aastal ei toimunud Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi kuluallikates kardinaalseid muudatusi, mistõttu saab üldistatumalt kirjeldada peamisi ning vähemolulisemaid väljaminekuid kolleegiumi 1791. ja 1795. aasta arveraamatutes. Uuritud allikate põhjal võib mõlema aasta puhul Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi põhilise kuluvaldkonnana välja tuua haridusega seotud väljaminekud. Kulud Riia asehaldurkonna koolide, õpilaste ning õpetajate tarvis moodustasid suurima osa kolleegiumi väljaminekutest nii tehingute arvu kui suunatud finantside poolest – 1791. aastal tehti kolleegiumi arveraamatu järgi asutuse kassast hariduse jaoks 68 makset kogusummas 13 673 höberubla eest,¹⁸⁶ 1795. aastal aga 41 tehingut kokku 5302 höberubla väärtuses¹⁸⁷. Rõhutada võib ka kuluvaldkonna protsentuaalset osakaalu mainitud aastate Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekutest, mis oli 1791. ja 1795. aastal vastavalt 60% ning 76% kõigist aasta väljaminekutest. Koolidega seotud kulude suurt rolli kolleegiumi väljaminekutes saab ilmselt selgitada koolide ülalpidamise ning asutamisega kaasnenud kulude mitmekülguse kaudu. Näiteks soetas Liivimaa üldhoolekande kolleegium arveraamatute põhjal regulaarselt Riia asehaldurkonna koolidele küttepuid¹⁸⁸ ning õppevahendeid,¹⁸⁹ toetas uute hoonete ehitamist,¹⁹⁰ koolimajade ja -aedade korrashoidu,¹⁹¹ tasus õpetajatele, ehitajatele ning koolimajade kütjatele nende palga¹⁹² ja jagas välja õppetootuseid nii aadlikele¹⁹³ kui vaesunud linnakodanike järeltulijatele¹⁹⁴. Kuigi arveraamatute põhjal on Liivimaa üldhoolekande kolleegium edastanud raha ka mitmele Riia

---

¹⁸⁶ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 5, 9, 19–23, 31–33, 47–49, 59–81, 87, 97, 103–107.

¹⁸⁷ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 4, 6, 13, 15–22, 24–26, 29–40.

¹⁸⁸ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 63, 71.

¹⁸⁹ Samas.

¹⁹⁰ Samas, 67.

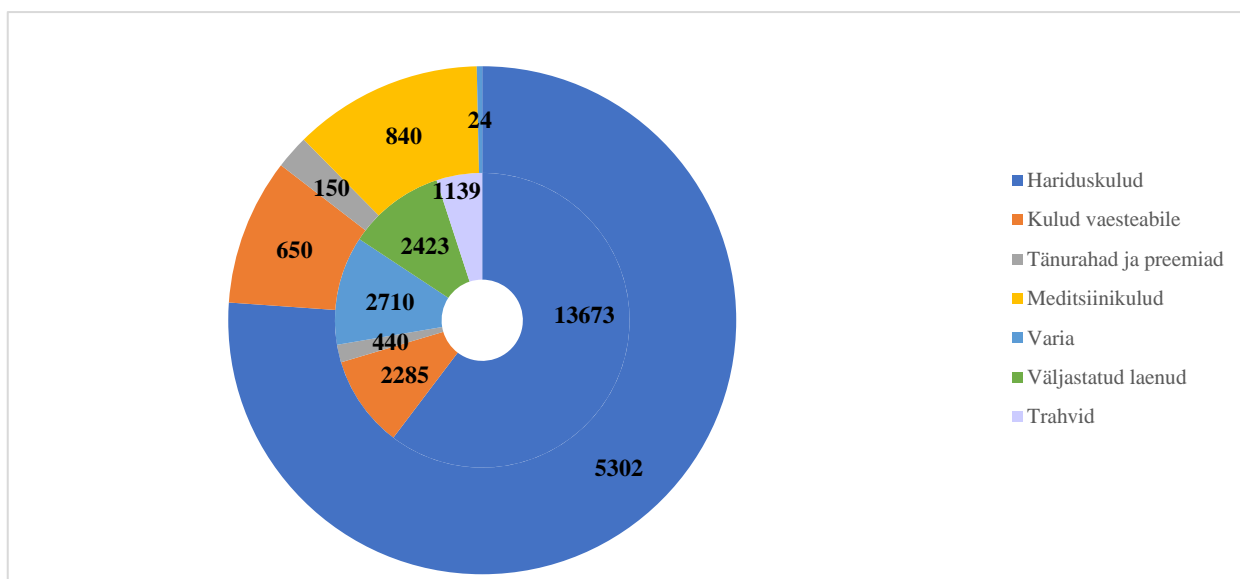
¹⁹¹ Samas.

¹⁹² Vt nt samas, 19; LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 15.

¹⁹³ Vt nt LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 5.

¹⁹⁴ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 13.

asehaldurkonna kreisilinnades tegutsenud koolidele – näiteks rahvakoolidele Tartus,¹⁹⁵ Kuressaares,¹⁹⁶ Viljandis¹⁹⁷ või Volmaris¹⁹⁸ – domineerivad kirjete hulga poolest arvelduses maksed Riia lütseumile¹⁹⁹ ning Catharinaeumina tuntud Riia vene koolile²⁰⁰. Sõltumata Riia koolide teatavast eelisseisundist võib Riia asehaldurkonna koolide ülalpidamist ning koolivõrgu parendamist väljaminekute mahu ja osakaalu põhjal pidada Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi peamiseks kulu- ja tegevusvaldkonnaks.

Joonis 5: Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta ja 1795. aasta kulud (höberublades, vastavalt sisemisel ja välimisel ringil) ja nende jaotus²⁰¹

Mõnevõrra tagasihoidlikumaks, kuid siiski regulaarseks ja arvestatavaks Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekuallikaks saab hinnata hoolekandest sõltuvate

¹⁹⁵ Vt nt LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 35.

¹⁹⁶ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 19.

¹⁹⁷ Vt nt samas, 67.

¹⁹⁸ Vt nt samas, 65.

¹⁹⁹ Vt nt LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 33.

²⁰⁰ Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 63.

²⁰¹ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus); LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

abivajajate – kelle sekka kuulus arveraamatu põhjal leski,²⁰² sõjaväelasi,²⁰³ orbe²⁰⁴ ja vaesunud linnaelanikke,²⁰⁵ aga samuti talupoeg Peter Sawelieff²⁰⁶ – toetamist. Nii 1791. kui 1795. aastal moodustas sedalaadi abi kolleegiumi arveraamatute põhjal ligi 10% asutuse väljaminekutest, ulatudes esmamainitud aastal pea 2300 hõberublani.²⁰⁷ 1795. aastal kulutas Liivimaa üldhoolekande kolleegium abivajajate toetamiseks 650 hõberubla.²⁰⁸ Kui 1795. aastal kirjeldatud hoolekandesse suunatud summa suurust võib pidada näiteks Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi suutlikkuse vähenemisest, siis 1791. aasta 2300 hõberublane aastakulu on võrreldav Carl August Jordani nimetatud Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi keskmiste asehaldusaegsete kuludega vaesteabi teostamiseks, milleks Jordan hindas 2500–2700 hõberubla aastas²⁰⁹. Vaesteabiga küllaltki sarnases mahus, 2423 hõberubla eest, jagas Liivimaa üldhoolekande kolleegium 1791. aastal välja laene asehaldurkonna aadlikele,²¹⁰ kuid 1795. aasta arveraamatus sellealased sissekanded puuduvad. Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väiksemate ja ebaregulaarsemate kuluvaldkondadena on arveraamatutes mainitud kulutusi Riia parandusmaja ülalpidamiseks,²¹¹ kolleegiumi apteegi laiendamiseks soetatud hoonet²¹² – mida võib pidada ainsaks arveraamatutes nimetatud Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tervishoiu alaseks väljaminekuks –, administratiivkulude hulka kuuluvaid üksikuid trahve ennatlikult konfiskeeritud kauba eest²¹³ ja tänurahasid ning preemiaid kolleegiumi liikmetele või sekretärile²¹⁴.

---

²⁰² Vt nt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 17.

²⁰³ Vt nt samas, 21.

²⁰⁴ Vt nt samas, 27, 29.

²⁰⁵ Vt nt samas, 27, 61.

²⁰⁶ Tegu on ainsa Eesti- või Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi asehaldusaegsetes arveraamatutes mainitud talupojast abisaajaga, vt LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 79.

²⁰⁷ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 9, 15–35, 49, 61, 103.

²⁰⁸ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 5, 32, 44.

²⁰⁹ Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 27, 6; Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 28, 4.

²¹⁰ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 41, 91.

²¹¹ Vt nt samas, 13, 19.

²¹² LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 19–20.

²¹³ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 31.

²¹⁴ Samas, 9; LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 3.

3 Üldhoolekande kolleegiumide jätkusuutlikkus

3.1 Saldod ja jätkusuutlikkus

Üheks vahendiks, mille abil mõõta Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide tegevuse jätkusuutlikust uuritava perioodil, võib pidada kolleegiumide aastasaldode analüüsi. Seekaudu saab hinnata, mil määral olid kolleegiumid võimelised oma funktsioone täitma ning tekkinud kulusid sissetulekutega katma. Nagu eespool mainitud, leidis nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi arveraamatutes positiivse saldoga aastate kõrval ka aastaid, kus kolleegiumi kulud ületasid teenitud tulusid. Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi jaoks olid jäägi ehk positiivse saldoga aastad 1784–1785, 1789–1790, 1792 ja 1795, seejuures oli jääk suurim esimesel kahel ja 1792. aastal, mil asutus suutis teenida vastavalt 2799, 4278 ning 6227 hõberubla rohkem kui kulutada.²¹⁵ Väärrib märkimist, et nimetatud kuus aastat moodustasid siiski napilt alla poole asehaldusaja perioodist ning ülejäänud seitsmel aastal oli Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi saldo negatiivne – neist neljal aastal ületasid kolleegiumi kulud sissetulekuid kuni 821 hõberubla ulatuses,²¹⁶ kuid 1786., 1791. ning 1793. aastal küündisid 1633, 1550 ja 6195 hõberublani.²¹⁷ Uurides Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta saldot võib märgata, kuidas 1791. aastal oli Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi saldo pea 7000 hõberubla suuruse jäägiga selgelt positiivne.²¹⁸ Saab oletada, et selle toel suudeti vajadusel tasandada mitmete hilisemate aastate negatiivset saldot. Üheks aastaks, mil Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi kulud ületasid selle sissetulekuid oligi 1795. aasta, kui asutuse aastasaldo oli ligikaudu 428 hõberubla miinuses²¹⁹ ning kahjumist aitas kolleegiumi välja 1795. aasta arveraamatu erinevate kontode juures mainitud 1794. aasta pea 1100 hõberublane jääk²²⁰. Kuigi kumbki uuritud üldhoolekande kolleegium kulutas oma funktsioonide täitmiseks

---

²¹⁵ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 1–9, 24–29, 35–41, 53–56.

²¹⁶ Samas, 16–23, 48–52, 57–61.

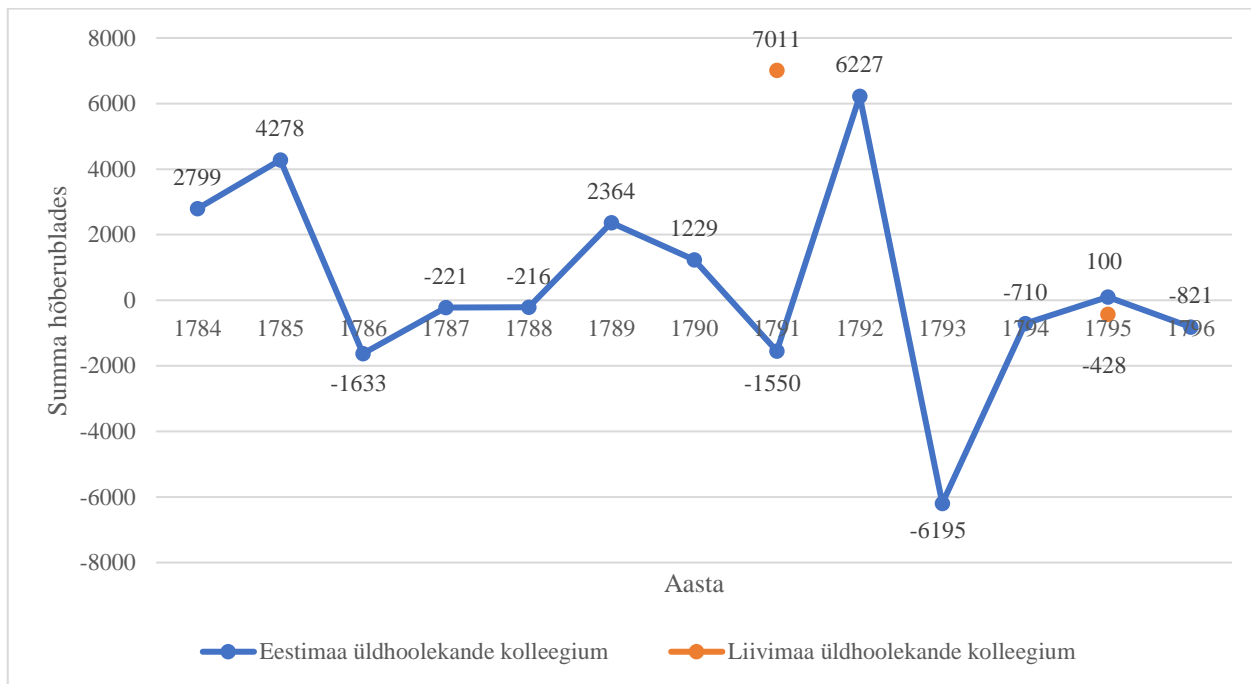
²¹⁷ Samas, 10–15, 30–34, 42–47.

²¹⁸ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus).

²¹⁹ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

²²⁰ Samas, 3, 11, 19, 28, 32, 42.

asehaldusajal ajuti rohkem, kui aasta jooksul tulullikatest teenis, siis näib analüüsitud saldode põhjal, et nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegium suutsid tänu positiivse saldoga aastatel kogunenud jäägile säilitada oma tegevuse jätkusuutlikkuse ning end efektiivselt ära majandada.

Joonis 6: Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide saldod²²¹

Kaasates Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi majandusliku võimekuse ning jätkusuutlikkuse hindamise veel juurdemaksetest sõltuvuse ning tulude ja kulude stabiilsuse tingimused, saab hinnata, et asehalduskorra perioodi viimasteks aastateks oli Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi tegevus ning kujunenud majandusmudel Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi omast mõnevõrra jätkusuutlikum. Üheltpoolt tugineb väide asjaolule, et 1795. aasta arveraamatu järgi vajab Liivimaa üldhoolekande kolleegium selleks ajaks oma hoolekandeliste funktsioonide, täpsemalt koolide ja vaeste ülalpidamise jaoks arvestatavaid Riia kreisirentei ning asehaldurkonna valitsuse poolseid juurdemakseid, mida polnud keskvõimu või selle kohalike esindajate poolt väljastatud korralduste alusel regulaarsete sissetulekutena kolleegiumile ette nähtud. 1791. aastal laekus Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi kassasse sedalaadi makseid 1227 hõberubla eest (umbes 4% nimetatud aasta

²²¹ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest); LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus); LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus).

tuludest).²²² Seevastu 1795. aastaks moodustasid mainitud riigiasutuste juurdemaksed ligi 45% Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta sissetulekutest ning ilma nendeta oleks kolleegium pidanud nimetatud aastal kärpima oma kulusid 2952 hõberubla²²³ võrra või leppima arvestatavas miinuses saldogaga.

Samuti võib Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi mõneti ebaefektiivsemale majandamisele asehaldusaja viimastel aastatel viidata suur erinevus selle 1791. ning 1795. aasta tuludes ja kuludes. Nimelt olid Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud – mis veel 1791. aastal olid olnud veidi alla 30 000 hõberubla, ületades Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi tulusid ligi 7000 hõberubla võrra – 1795. aastaks langenud 6537 hõberublani, jäädes nõnda märkimisväärselt alla väiksema territooriumi, rahvaarvu ning kaubandusmahtudega²²⁴ Tallinna asehaldurkonnas tegutsenud üldhoolekande kolleegiumi poolt 1795. aastal teenitud 15 136 hõberublale. Kuivõrd Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekud ja seeläbi ka majanduslik võimekus olid arveraamatute alusel Liivimaa üldhoolekande kolleegiumist stabiilsemad ning esimese asehaldusaegses arveraamatus ei leidu ka ühtegi märgatavat asehaldurkonna riigiasutuste juurdemaksetest kolleegiumi hoolekandeliste funktsioonide täitmiseks, võib Eestimaa üldhoolekande kolleegiumit hinnata asehaldusaja viimastel aastatel Liivimaa üldhoolekande kolleegiumist mõnevõrra jätkusuutlikumaks. See omakorda kinnitab, et üldhoolekande kolleegiumid institutsioonidena ning nende majandusmudelid ei olnud asehaldusajal Vene keisririigis homogeensed ega ühtmoodi edukad või läbikukkunud, vaid sõltusid arvestataval hulgal kolleegiumi liikmete ning kohalike keskvõimu esindajate juhtimisest.

3.2 Jätkusuutlikkuse põhjused

Saab väita, et Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi jätkusuutlikkus tugines eelkõige Liivimaa üldhoolekande kolleegiumist aktiivsemale tegevusele krediidasutusena. Mõlema võrreldava aasta puhul on kolleegiumide arveraamatutes võimalik märgata, kuidas Eestimaa

---

²²² LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 78, 80.

²²³ Juurdemaksetena vaesteabi ja koolide ülalpidamiseks 1795. aastal saadud toetuste kogusumma. LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 3, 11–16, 21, 23, 25–26, 28–30, 42.

²²⁴ Laur, „Kaubandus, käsitöö ja tööndus“, 180.

üldhoolekande kolleegiumi väljastatud laenudega seotud sissetulekud ületasid nii teenitud tulu kui sooritatud tehingute poolest Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi laenualaseid sissetulekuid. 1791. aastal erinesid Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide sissetulekud väljastatud laenude intressidelt ning tagasimaksetelt 2724 hõberubla võrra, kui kolleegiumid teenisid vastavalt 5044²²⁵ ja 2320 hõberubla²²⁶. Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sedalaadi tulud olid suuremad ka 1795. aastal, mil selle väljaantud laenudega seotud sissetulekud tegid kokku 9779 hõberubla,²²⁷ samas kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tulu kirjeldatud valdkonnalt oli vaid 2038 hõberubla²²⁸. Veel ulatuslikumalt ületas Eestimaa üldhoolekande kolleegium asehaldusajal Liivimaa üldhoolekande kolleegiumit krediidasutusena laenudega seotud tehingute arvu poolest – uuritud arveraamatute järgi tegi esimene 1791. ja 1795. aastal vastavalt 88 ning 87 tehingut,²²⁹ teine piirdus nimetatud aastatel aga 14 ja 19 tehinguga²³⁰. Seega saab väita, et Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi aktiivsem tegevus krediidasutusena ning eespool kirjeldatud leebem laenupoliitika tagasid sellele asehaldusaja viimasteks aastateks Liivimaa üldhoolekande kolleegiumist stabiilsemad sissetulekud ning parema võimekuse oma funktsioone ilma kohalike riigiasutuste lisatoetusteta täita, muutes Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi uuritud aastate põhjal majanduslikult Riia asehaldurkonnas tegutsenud üldhoolekande kolleegiumist mõnevõrra jätkusuutlikumaks.

Siiski tuleb nentida, et nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi jätkusuutlikkuse peamiseks põhjuseks saab esmajoones pidada kesk võimu ja selle kohapealsete esindajate huvi kolleegiumide toimetuleku ning funktsioonide täitmise suhtes. Riigi toetus väljendus lisaks Liivimaa üldhoolekande kolleegiumile Riia kreisirenteist ja asehaldurkonna valitsusest tehtud juurdemaksetele veel kindlamalt juba asehaldusaja esimestel aastatel või varemgi erinevate kesk võimu korraldustega üldhoolekande kolleegiumidele sissetulekute tagamises – näiteks protsendirahad asehaldurkonna sadamatollidelt, trahvirahad, „kaasavara“ vene koolide ülalpidamiseks ja tulu konfiskeeritud kaubalt ning rahalt – ja kolleegiumidele antud õiguses

---

²²⁵ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 30–34.

²²⁶ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 40, 44, 46, 48, 86, 88, 92, 96.

²²⁷ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 53–56.

²²⁸ LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 3, 11–16, 28–30, 42.

²²⁹ RA, EAA.51.1.2 (Nööriraamat sissetulekutest ja väljaminekutest), 30–34, 53–56.

²³⁰ LNA, LVVA.30.3.607 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1791. aasta arveldus), 40, 44, 46, 48, 86, 88, 92, 96; LNA, LVVA.30.3.608 (Riia asehaldurkonna Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi 1795. aasta arveldus), 3, 11–16, 28–30, 42.

jagada välja laene. Kõigil nimetatud viisidel riigi poolt Eesti- või Liivimaa üldhoolekande kolleegiumidele pakutud abi võimaldas asutustel koguda märkimisväärse osa oma hoolekandeliste funktsioonide täitmiseks kulunud kapitalist. Ainsateks sissetulekuteks, mida polnud üldhoolekande kolleegiumidele tagatud keskvõimu poolt, olid uuritava perioodil annetused või tulud kolleegiumi rajatud asutustest, mis aga moodustasid asehaldusajal nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekute üldjuhul marginaalse osa – erandiks vaid mõlemale kolleegiumile nende rajamise puhul tehtud annetused 1783.–1784. aastal ning Liivimaa üldhoolekande kolleegiumile 1795. aastal selle apteegist laekunud tulud. Väidet Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide sõltuvusest riigi huvist ning poolehoiust toetab ka asjaolu, et asehalduskorra lõpu ja sellega kaasnenud valdava osa Katariina II reformide tagasipööramisega 1796. aastal kaotasid kolleegiumid arvestatava osa senistest regulaarsetest sissetulekute ning polnud enam võimelised oma hoolekandelisi ülesandeid varasemas mahus täitma.²³¹

---

²³¹ Nii leidub sekundaarkirjanduses teateid mitmete kreisilinnades tegutsenud rahvakoolide sulgemisest või nende kulude kokkutõmbamisest. Vt Naber, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel“, 279; Jordan, „Die Anstalten“, *Das Inland*, 26, 5.

Kokkuvõte

Hinnates Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide asehaldusaegset otstarvet, väärrib mainimist, et asutuste funktsioonid lähtusid 1775. aasta kubermanguseadusest ning püsisid sellistena keskvõimu poolsete ümberkorraldusteta kuni uuritava perioodi lõpuni. Seadus määratles üldhoolekande kolleegiumide hoolekandeliste funktsioonidena haridusolude edendamise, vaeste ja orbude eest hoolitsemise, haiglate rajamise ehk tervishoiu ning erinevate distsiplinaarasutuste –parandus- ja töömajade ning vanglate – loomise. Analüüsides Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide võimekust oma ülesandeid katta, saab väita, et mõlemad kolleegiumid suutsid kõige edukamalt täita neile ettenähtud haridusalast funktsiooni. Küllalt oluliseks kujunes nii asehaldusaegsete Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide kui nende kaasaegse ühiskonna jaoks ka kolleegiumide tegevus krediidasutustena. Kuigi 1775. aasta kubermanguseaduses oli laenualast tegevust mainitud vaid kolleegiumide võimaliku lisasissetulekuna, võib valdkonda Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide arveraamatute põhjal siiski nimetada asutuste üheks olulisemaks funktsiooniks. Märkimisväärseks võib pidada veel Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi panust asehaldurkonna tervishoidu, mis väljendus eelkõige regiooni esimese üldhaigla avamises Tallinnas, samas kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi teiseks võimekamalt täidetud funktsiooniks saab hinnata riikliku parandusmaja asutamist Riias 1780. aastate lõpus. Teiste keskvõimu poolt määratud hoolekandeliste funktsioonide –vaeste ja orbude hoolekande – puhul jäi kolleegiumide edu tagasihoidlikumaks. Samuti tuleb tõdeda, et vastupidiselt ettenähtule, ei olnud üldhoolekande kolleegiumi pakutud teenused ning hoolekanne erinevatel põhjustel kõigi ühiskonnagruppide esindajatele alati kättesaadavad.

Uurides Eesti- ja Liivimaa üldhoolekande kolleegiumide sissetulekuid, nende mahtu ning omavahelisi proportsioone – mida võib pidada oluliseks mainitud kolleegiumide jätkusuutlikkuse hindamisel –, tõusis esile kahe kolleegiumi tulubaasi mõnetine erinevus. Kuigi nii Eesti- kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekutes olid võrreldaval 1791. aastal

mõjukal kohal mitmed keskväimu poolt tagatud tulud, peamiselt protsendirahad, aga ka sissetulekud trahvidelt ning konfiskeeritud või omanikuta kaubalt ja rahalt, siis küllaltki arvestataval määral ületasid võrdlust võimaldanud 1791. ja 1795. aastal Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi tulud Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekuid väljastatud laenudega seotud tulude poolest. Asehaldusaja lõpuks oli Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi sissetulekute maht stabiilne, moodustudes peamiselt protsendirahadest ning laenuintressidest või -tagasimaksetest, samas kui Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi tulud olid 1791. ja 1795. aasta võrdluses ulatuslikult kahanenud ja asutuse peamiseks sissetulekuallikates olid kujunenud väljaantud laenudega seotud tulud ning keskväimu poolsed lisatoetused. Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi väljaminekud ning nende mahud kinnitavad väidet, et kolleegiumi prioriteetseimaks tegevusvaldkonnaks oli haridus.

Kuigi ettenähtud funktsioonide täitmise poolest saaks kaht uuritud üldhoolekande kolleegiumit pidada küllaltki võrdselt edukaks, siis stabiilsemate aastaste sissetulekute ja väljaminekute ning väiksema riiklikest lisatoetustest sõltuvuse põhjal võib Eestimaa üldhoolekande kolleegiumit 1790. aastatel pidada Liivimaa üldhoolekande kolleegiumist jätkusuutlikumaks ning efektiivsemaks. Samas ei saa Liivimaa üldhoolekande kolleegiumi finantse kirjeldavate allikate ebäühtluse tõttu väita, et Eestimaa üldhoolekande kolleegium oleks olnud jätkusuutlikum terve asehaldusaja vältel. Eestimaa üldhoolekande kolleegiumi suurema jätkusuutlikkuse peamiseks põhjuseks 1790. aastatel saab pidada selle aktiivsemat ning julgemat tegevust krediidasutusena, kuid mõlema üldhoolekande kolleegiumi toimimise eeldusena väärib rõhutamist riigi poolt tagatud tulude tähtsus ning selles väljenduv keskväimu huvi. Uurimuse tulemused kinnitavad, et üldhoolekande kolleegium kui Vene keisririigi riikliku hoolekande üks põhjapanevamaid mudeleid ei olnud asehaldusajal erinevates regioonides rakendatuna ühtmoodi edukas või edutu ning üldhoolekande kolleegiumid ja nende jätkusuutlikkus väärivad põhjalikumat uurimist, võrreldes näiteks asehaldusaegseid üldhoolekande kolleegiumeid üle terve Vene impeeriumi. Samuti saab senises historiograafias avamata, kuid potentsiaaliks uurimisprobleemiks pidada siinsete üldhoolekande kolleegiumide pikaajalisuse küsimust ning kolleegiumide funktsioonide muutumist 19. sajandil.

Kasutatud allikad ja kirjandus

Arhiiviallikad

Rahvusarhiiv, Tartu (RA)

Fond 30, Eestimaa kubermanguvalitsus.

Fond 51, Eestimaa üldhoolekande kolleegium.

Latvijas Nacionālais arhīvs, Latvijas Valsts vēstures arhīvs, Rīga (LNA-LVVA)

Fond 30, Liivimaa üldhoolekande kolleegium.

Publitseeritud allikad

Arndt, Christian Gottlieb, *Verordnungen zur Verwaltung der Gouvernements des Rußischen Reichs*, 1. kd (St. Petersburg: J. J. Weitbrecht, 1776).

Полное собрание законов Российской империи. Собрание первое, т. XXII (1784–1788). Санкт-Петербург, 1830 (=PSZ).

Sekundaarkirjandus

Arhiivijuht I. Riigi- kohtu- ja omavalitsusasutused, koost. Lea Leppik (Tartu: Eesti Ajalooarhiiv, 2003).

Bienemann, Friedrich, *Die Statthalterchaftszeit in Liv- und Estland (1783–1796): ein Capitel aus der Regentenpraxis Katharinas II* (Hannover-Döhren: von Hirschheydt, 1973).

Brennsohn, Isidorus, *Die Aerzte Livlands: von den ältesten Zeiten bis zur Gegenwart: ein biographisches Lexikon nebst einer historischen Einleitung über das Medizinalwesen Livlands*, (Hannover: von Hirschheydt, 1975),

Elias, Otto-Heinrich, *Reval in der Reformpolitik Katharinas II: Die Statthalterzeit 1783–1796* (Bonn – Bad-Godesberg: Verlag Wissenschaftliches Archiv, 1978).

Fejtová, Olga, Hlavačka, Milan, „„For You Always Have the Poor With You“; From Charity to Municipal Social Policy“, *Poverty, Charity and Social Welfare in Central Europe in the 19th and 20th Centuries*, toim. Olga Fejtová ja teised (Newcastle: Cambridge Scholars Publishing, 2017), 6–21.

Foucault, Michel, *Hullus ja arutus: hullumeelsuse ajalugu klassikalisel ajastul*, tõlk. Mirjam Lepikult (Tartu: Ilmamaa, 2003).

Frohmann, Larry, *Poor Relief and Welfare in Germany from the Reformation to World War I* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008).

Gustavson, Heino, Tuppits, Väino, *Tallinna Vabariiklik Haigla 1785–1985* (Tallinn: Valgus, 1986).

Hupel, August Wilhelm, *Bemerkungen über Ingermanland als den beträchtlichsten Theil des jetzigen St. petersburgschen Gouvernements, nebst anderen kürzen Aufsätzen: Der nordischen Miscellaneen 13tes und 14tes Stück*, (Riia: Johann Friedrich Hartknoch, 1787).

Hupel, August Wilhelm, *Die gegenwärtige Verfassung der Rigischen und der Revalschen Statthalterchaft. Zur Ergänzung der topografischen Nachrichten von Lief- und Estland* (Riia: Johann Friedrich Hartknoch, 1789).

Jordan, Carl August, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 26, 28.06.1854, 1–6.

Jordan, Carl August, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 27, 05.07.1854, 6–12.

Jordan, Carl August, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 28, 12.07.1854, 3–8.

Jordan, Carl August, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 29, 19.07.1854, 5–8.

Jordan, Carl August, „Die Anstalten einer Kaiserlichen ehstländischen Collegii allgemeiner Fürsorge“, *Das Inland. Eine Wochenschrift für Liv-, Ehst- und Kurlands Geschichte, Geographie, Statistik und Literatur*, 30, 26.07.1854, 5–15.

Kamen, Henry, *Early Modern European Society* (London: Routledge, 2000).

Kröönström, Triin, Pölsam-Jürjo, Inna, „Tervishoid ja meditsiin“, *Tallinna Ajalugu III. 1710–1917*, toim. Tiina Kala, Toomas Tamla (Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2019), 345–356.

Laur, Mati, „Katariina II reformid“, *Eesti Ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni*, toim. Mati Laur, Sulev Vahtre (Tartu: Ilmamaa, 2003), 95–112.

Laur, Mati, „Kaubandus, käsitöö ja tööndus“, *Eesti Ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni*, toim. Mati Laur, Sulev Vahtre (Tartu: Ilmamaa, 2003), 180–189.

Leimus, Ivar, „Raha Eesti- ja Liivimaa kubermangus 1710–1800“, *Vana Tallinn XXV (XXIX)* (Tallinn: Estopol, 2014), 98–132.

Leppik, Lea, „The provincial reforms of Catherine the Great and the Baltic common identity“, *Ajalooline Ajakiri*, 139/140: 1/2 (2012), 55–78.

Madariaga, Isabel de, *Russia in the Age of Catherine the Great* (London: Weidenfeld and Nicolson, 1981).

Massie, Robert K., *Katariina Suur: naise portree*, (Tallinn: Argo, 2012).

Mäeorg, Kalmer, „Oomide suguvõsa“, *Tallinna Linnaarhiiv*, 18 aprill, 2017 <<https://linnaarhiiv.wordpress.com/2017/04/18/oomide-suguvosa/>> [vaadatud 18.12.2024].

Naber, Jaak, „Koolid Eesti Venemaaga ühendamise järel (1710–19. sajandi algus)“, *Eesti Kooli Ajalugu 1. 13. sajandist 1860. aastateni*, toim. Ferdinand Eisen, Endel Laul (Tallinn: Valgus, 1989), 186–298.

Neuschäffer, Hubertus, *Katharina II und die baltischen Provinzen* (Hannover: von Hirschheydt, 1975).

Radtko, Wolfgang, *Armut in Berlin. Die sozialpolitischen Ansätze Christian von Rothers und der Königlichen Seehandlung im vormärzlichen Preußen* (Berlin: Akademie Verlag, 1993).

Tamul, Sirje, „Sigilla Universitas Tartuensis“, *Ajalooline Ajakiri*, 105: 2 (1999), 9–22.

Tannberg, Tõnu *et al.*, „Linna valitsemine. Raad ja riigivõim“, *Tallinna ajalugu III. 1710–1917*, toim. Tiina Kala, Toomas Tamla (Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2019), 59–83.

Tannberg, Tõnu, „Pärisorjuse kaotamine“, *Eesti Ajalugu IV. Põhjasõjast pärisorjuse kaotamiseni*, toim. Mati Laur, Sulev Vahtre (Tartu: Ilmamaa, 2003), 203–211.

Thaden, Edward C., *Russia's western borderlands, 1710–1870* (Princeton: Princeton University Press, 1984).

Дуплий, Елена, „Становление и развитие приказов общественного призрения в России: 1775-1864 гг.“ (väitekirj, Российский государственный социальный университет, 2005).

Максимов Е., „Приказы общественного призрения в прошлом и настоящем“, *Трудовая помощь*, 9 (1901), 25–54.

Максимов Е., „Приказы общественного призрения в прошлом и настоящем“, *Трудовая помощь*, 10 (1901), 133–168.

Мушинский, К., *Устройство общественного призрения в России* (СПб:1862).

Ульянова, Галина, „Благотворительность и общественное призрение в России XIX-начала XX века. Институциональное развитие в контексте формирования гражданского общества“, А. Сахаров, *Труды Института российской истории РАН. 1997-1998 гг. Вып. 2*, (Москва: Российская академия наук, 2000), 164-217.

Ульянова, Галина, „Приказы общественного призрения в конце XVIII – первой половине XIX в. как кредитные учреждения: финансовый механизм выдачи ссуд и порядок залога имений и крестьян“, *УДК*, 94: 47 (2022), 86–96.

Summary

The Board of Public Welfare in Estonia and Livonia: functions, finances and sustainability, 1783–1796

During the 17th and 18th centuries, notable effort was directed by the early-modern European states and their citizens towards the institutionalisation of public welfare. As an example of this process in the Russian Empire, some historians have brought out the Boards of Public Welfare, which were established according to Catherine the Great's Statute for the Administration of provinces of the Russian Empire. The statute, issued in 1775, defined the welfare-related functions of the Boards rather widely, giving them the responsibility for construction and administration of public schools, hospitals, orphanages, poorhouses and different disciplinary institutions, like work- and correction houses or prisons. Although in historiography, the Boards of Public Welfare have been referred to as an important development in the institutionalisation of public welfare in Russia, or called even fundamental for state-led welfare system of the Russian Empire, the question about which aspects assured the success, sustainability and longevity of the institutions – the Boards of Public Welfare were one of the few reforms of Catherine the Great not turned back by her successor Paul, operating in Estonia and Livonia until 1917 –, has been discussed rather scarcely. The aim of this thesis is to study the functions and finances of the Estonian and Livonian Board of Public Welfare during the Regency period of Catherine the Great, to thereby better understand, how sustainable were the Boards of Public Welfare as a state-led welfare model and what influenced their success and (in)effectiveness in Estonia and Livonia.

The Boards of Public Welfare were established both in Estonia and Livonia with the extension of the statute of 1775 to the provinces in 1783. Besides specifying the welfare-related functions of the Boards, the statute also granted them a starting capital of 15 000 silver rubles and a right to give out loans to use received interests for financing the welfare governed by the Boards.

Various sources of income, like revenues from local import and export tariffs, confiscated goods or fines, were granted to the Estonian and Livonian Boards of Public Welfare by different decrees of Catherine the Great or the local representatives of the imperial government. It can be noted that the extent of success of the Estonian and Livonian Boards of Public Welfare in fulfilling the functions assigned to them varied between different fields. Both Boards managed to effectively reorganize and further develop the system of education in their region, founding new schools, hiring teachers, granting scholarships to needy students and purchasing modern study materials and equipment. In 1785–1786, the Estonian Board of Public Welfare also founded a general hospital in Tallinn – the first of its kind in the Baltic provinces – while the Board in Livonia created the regions first state-led house of correction in Riga. Neither of the named Boards were able to establish new poorhouses or orphanages during the Regency period.

The account books of the Estonian and Livonian Boards of Public Welfare confirmed the importance of revenues granted by the state. In the years covered by the account books, the budget of the two Boards depended quite greatly on their income from local tariffs and loan interests or other arriving payments connected to the loans given out by the Boards. Based on the amount of credit-related revenues, lending money to the local nobility and citizens can also be seen as a social function of the Estonian and Livonian Boards of Public Welfare, although it was not defined in this manner in the mentioned statute of 1775. The expenses of Livonian Board of Public Welfare support the proposition, that education was the most important and most efficiently fulfilled function of the Livonian Board of Public Welfare.

The research suggests that during the comparable years of the Regency period, the Estonian Board of Public Welfare was more sustainable and successful than the Livonian Board of Public Welfare, both financially as well as in fulfilling the welfare-related functions assigned to them. As the main reason of its success, the activity of Estonian Board of Public Welfare in giving out loans can be brought out. Still, the interest of the imperial government, which manifested in the various revenues granted to the Boards of Public Welfare, should be mentioned as vital for the sustainability of both Boards studied. Although the conclusions of this thesis indicate that the Board of Public Welfare as a model of state-led welfare was not similarly (un)successful in every region during the Regency period and the outcome depended on the implementation of the model, further research is necessary to better understand the sustainability and effectiveness of the Board of Public Welfare as a imperial welfare model.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Richard Kask,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose *Üldhoolekande kolleegium Eesti- ja Liivimaal: funktsioonid, finantsid ning jätkusuutlikkus 1783–1796*, mille juhendaja on Marten Seppel, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada Tartu Ülikooli digitaalarhiivi kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
2. annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;
3. olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile;
4. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Richard Kask

15.05.2025